Türk Mitolojisine Giriş

TÜRK SÖYLENCE SÖZLÜĞÜ

Sadeleştirilmiş Versiyon

e-KİTAP

2013

Deniz KARAKURT

YALIN SÜRÜM

Açıklamalar

Dijital Sürüm için:

1. Bu kitap kesinlikle ücretsizdir. Herhangi bir bedel talep edilemez.
2. Kaynak belirtmeden alıntı yapılamaz, kullanılamaz.
3. Yazarın izni olmadan basılamaz.
4. Yazarın izni olmadan kısmen de olsa değiştirilemez.
5. Serbestçe dağıtılabilir ve paylaşılabilir.

"Eskiden kış günlerinde köy topluluğunun ortak malı olan köy odalarında ocağın etrafında günlerce, hattâ haftalarca süren masalsı öyküler anlatılırdı. Bunlar teknolojinin henüz gelişmemiş olduğu dönemlerde dizi filmlerin, arkası yarınların yerini tutardı. Ben çocukluk yıllarımda bu sözlü anlatım geleneğinin son örneklerine tanık olma fırsatını yakaladım."

– Deniz Karakurt / Pusula Gazetesi, Röportaj Alıntısı –

12+

ONİKİ YAŞ VE ÜZERİ OKUYUCULAR İÇİNDİR.

Kaynak göstermek kaydıyla her tür alıntı yapılabilir.

TÜRK
SÖYLENCE
SÖZLÜĞÜ

Sadeleştirilmiş
Versiyon

Deniz Karakurt

Sözlük
İnceleme, Derleme, Halkbilim

Türkçe

BİRİNCİ BASKI
Ağustos, 2013 / TÜRKİYE

F-KLAVYE

ESER HAKKINDA

Türk Söylence Sözlüğü, Deniz Karakurt'un, Ağustos 2011'de yayınlanan kitabı. Türk söylencelerindeki temel unsurlar ve bileşenler tespit edilerek bir sözlük hâline getirilmiştir. Derlemelerden veya başkalarına ait yapıtlardan yararlanılmasının yanısıra yazar Anadolu'nun değişik yerlerinde kırsal hayatın içinde bulunarak pek çok motifi, figürü bizzat işitmiştir. Türk mitolojisine dair (zaten çok az olan tüm kaynaklar içerisinde) Türkiye'de yazılmış ilk sözlük olan e-Kitabın serbestçe paylaşılmasına izin verilmiştir. Yerli ve yabancı internet medyasında kitap tanıtım sitelerinde eserle ilgili çeşitli yorumlara yer verilmiş ve tanıtımı yapılmıştır.

DİĞER ESERLER:

1. Aktarma Sözlüğü
Türk Dillerinden Anadolu Türkçesi'ne. Açıklamalı 26.000 kelime.

2. Elma
Geleneksel bir halk öyküsünden esinlenen müthiş bir roman.

2. Turkish Mythology Dictionary - Multilingual
İngilizce – Almanca – Türkçe – Azerice – Tatarca

SÖZLÜK (Harfler – Sayfa №):

"Dünya bir deniz idi; ne gök vardı, ne bir yer,
Uçsuz bucaksız sonsuz sular içindeydi heryer."

(Altay Yaradılış Destanı – Giriş Cümlesi.)

-A-

AAL: *Saygı Sözcüğü.*
Kutsal sayılan isimlerin başında kullanılır. *(Hz. Gibi…)*

AAN: *Saygı Sözcüğü.*
Kutsal sayılan isimlerin başında kullanılır. *(Hz. Gibi…)*

ABAKAN: *Ayı Kral.*
Hakasların atasıdır. Abakan Irmağı'nda boğulmuştur.

ABASI: *Şeytan.*
Yeraltında yaşarlar. Tek kollu, tek bacaklı, tek gözlüdürler. İnsanları kaçırabilirler.

ABAY: *Yeryüzü Tanrıçası.*
Yeryüzünü korur. Bazen bir doğum tanrıçası olarak anılır.

ABRA ve YUTPA: *Yeraltı Yılanları.*
Timsaha benzerler. Çok büyüktürler. Kuvvetli çeneleri vardır.

ABZAR ANA: *Avlunun Koruyucu Ruhu. (Dişi)*
Evcil hayvan kılığına girer. Bazen geceleri bahçeyi süpürür.

ABZAR ATA: *Avlunun Koruyucu Ruhu. (Erkek)*
Evcil hayvan kılığına girer. Bazen eve gelen misafirlere selam verir.

ABZAR İYESİ: *Avlunun Koruyucu Ruhu.*
Evcil hayvan kılığına girer. Evin avlusunda veya bahçesinde yaşar.

ADAĞAN*: Dağ Tanrısı.*
Dağları ve dağlarda yaşayan varlıkları korur.

ADLAMA: *İsim anma.*
Kutsal varlıkların isimlerini söyleme.

ADSIZ*: İsimsiz Çocuk.*
Kahramanlık yapmamış, bir ad kazanmamış çocuk.

AĞAÇ ANA: *Ağacın Koruyucu Ruhu. (Dişi)*
Ulukayın'ı korur. Bazı kavimler ağaçtan çıkan bir kadının soyundan geldiklerine inanırlar.

AĞAÇ ATA: *Ağacın Koruyucu Ruhu. (Erkek)*
Bazı kavimler ağaçtan çıkan bir erkeğin soyundan geldiklerine inanırlar.

AĞAÇ İYESİ: *Ağacın Koruyucu Ruhu.*
Bedeni ağaç kabukları ile kaplıdır. Ağacın içinde yaşadığına inanılır. Ancak dışarıya da çıkar.

AĞAL: *Ruh Çağırma.*
Ataların ruhundan yardım isteme. Çağımızdaki ruh çağırma anlayışından farklıdır.

AĞAN: *Dua.*
Tanrıya yakarma, yardım isteme.

AĞAR: *Canlılar Tanrısı.*
Yeryüzündeki tüm sürecin işleyişinden, insanlardan ve diğer canlılardan sorumludur.

AĞCA HAN: *Efsanevi Hakan.*
Kızı, Ağ Kayalardan düşerek Ak Irmakda boğulmuştur.

AĞLIS: *Demirci Kahraman.*
Dünyanın ilk demircisi olduğuna inanılır. At nalını ilk kez o keşfetmiştir.

AKA: *Irmak Tanrıçası.*
Irmakları ve içinde yaşayan varlıkları korur.

AK ANA: *Yaratıcı Tanrıça.*
Sonsuz sulardan çıkarak Tanrı Kayrahan'a yaratma ilhamını vermiştir.

AK ATA: *Yaratıcı Tanrı.*
İnsanlığın koruyucusudur. Sonsuzluk Denizinde yaşar. Balık kılığına girebilir.

AKAR İYESİ: *Akarsuyun Koruyucu Ruhu.*
Su kıyısında görünür. Çıplak bir kadın görünümündedir.

AKBOZAT ve GÖKBOZAT: *İkiz Atlar.*
Demirkazık (Kutupyıldızı)'nın etrafında dönerler. Masal kahramanlarının atı olurlar.

AKBUĞA: *Tıp Tanrısı.*
Hekimlerin koruyucusudur. Kolunda taşıdığı büyük beyaz yılanının zehiri ilaçtır.

AKÇURA: *İyi Cin.*
İnsanlara zararı dokunmayan hatta bazen yardım eden bir varlıktır.

AKDENİZ ve GÖKDENİZ: *Sonsuz Okyanuslar.*
Dünyanın sonunda yer alır veya yeryüzünün etrafını çevirir.

AKGÖL: *Yaşam Havuzu.*
Gökyüzündedir. İçinde doğacak çocukların ruharı vardır. Bütün hayatın kaynağıdır.

AKKIZLAR: *İyilik Tanrıçaları.*
Ülgen'in 7 kızlarıdır. Sanat ve estetikte insanlara ilham verirler. Hiçbirisinin ismi bilinmez.

AKKULA: *Efsanevi At.*
Manas'ın atıdır. Savaşlarda sahibiyle birlikte düşmana anlayarak ve isteyerek saldırır.

AKOĞLANLAR: *İyilik Tanrıları.*
Ülgen'in 7 oğullarıdır. Yedi kardeştirler. Yedi boyu korurlar. Yedi Kat göğü sembolize ederler.

AKSAÇLI: *Bilge Kadın.*
Kahramanlar daima, tesadüfen böyle bir ninenin evine sığınır ve orada konaklarlar.

AKSAKALLI: *Bilge Erkek.*
Çevgen denilen hayvan başlı bir asa taşır. Ulu Kayından inip çocuklara ad verir.

AKTU: *İyilik Tanrısı.*
Kendisine bağlı olan diğer iyilik ilahları **Aktular** olarak çoğul biçimde kullanılır.

AKYAN: *Ak Din.*
Altay Şamanizmi. Kamcılığı (şamanizmi) ilk kez sistematik bir din haline getirmiştir.

AL: *Şer.*
İnsanüstü, doğaüstü, metafizik, soyut bir kötülüğü ifade eder.

AL ANA: *Kötülük Tanrıçası.*
Kızıl renkli giysileri olan, kızıl saçlı bir kadındır. Kötücül ruhlar olan Albıslar kendisine bağlıdır.

AL ATA: *Kötülük Tanrısı.*
Kızıl renkli giysileri olan, kızıl gözlü bir adamdır.

ALAHÇIN: *Yaşam Tanrıçası.*
Doğaya can verir. Yeşillik alanlarda rüzgar olup gezer. Bataklık bölgelerde dolaşır.

ALANKOVA: *Moğolların Soy Annesi.*
Gece çadırının penceresinden içeriye parlak bir ay girmiş gebe bırakmıştır.

ALASIĞIN: *Kutsal Geyik.*
Bazı Türk, Moğol ve Macar boyları, soylarının bu kutlu varlıktan türediğine inanırlar.

ALAŞA: *Kazakların Soy Atası.*
Alaş boyunun kurucusu ve Kazakların atasıdır. O yüzden savalarda *Alaş!* diye bağırılırdı.

ALAZ: *Ocak Tanrısı.*
Ülker burcunun altı yıldızı göğün altı deliğidir ve oradan sıcak hava üfler. Böylece yaz gelir.

ALAZLAMA: *Ateş Tedavisi.*
Hastalıkları ateşle tedavi etme. Kırmızı bir bez parçası yakılıp hastanın etrafında dolaştırılır.

ALBAN: *İntihar Ruhu.*
İntihar edenlerin ruhlarıdır. İnsanları intihar etmeye zorlarlar.

ALBASMA: *Ruh Çarpması.*
Albıs'ın (Alkarısı'nın) neden olduğu ruh hastalığına yakalanmak. Boğucu sıkıntı.

ALBASTI: *Ruh Çarpması.*
Albıs'ın (Alkarısı'nın) neden olduğu ruh hastalığı. Hasta tedavi için **"Al Ocağı"**na götürülür.

ALBIS: *Cadı.*
Albastı'ya neden olan kızıl renkli varlık. Çirkin, gözleri kanlı, uzun tırnaklı, çok kuvvetlidir.

ALCI: *Şeytan Kovucu.*
Albıs'ı kovma yeteneği olan, Albastıyı tedavi edebilen kişi. Al Ocağının piridir.

ALDAÇI: *Ölüm Tanrısı.*
İnsanların canlarını alır. Uzun kara giysileri ve kara bir atı vardır. Görünümü korku vericidir.

ALIĞAN: *Güney Tanrısı.*
Moğollarda 99 Güney Tanrısının başıdır. Kör bir ihtiyardır. Dağlardaki at sürülerini korur.

ALINCA: *Türklerin Soy Atası.*
Türklerin atası olan kağan. Bulca Han'ın soyundan gelir.

ALKARISI: *Cadı.*
Albastı'ya neden olan kızıl renkli varlık. Özellikle hamile ve loğusa kadınlara musallat olur.

ALKA: *Kutlu Kuş.*
Tufandan sonra dışarıya salınan ve suların dindiği haberini getiren güvercin.

ALKAŞ: *Hayırdua.*
Bir insan için iyi temennilerde bulunma ve bu iyi ruhları çağırmak için el çırpma.

ALKIM: *Gökkuşağı.*
Bazen bir yol olarak düşünülür. Umay Ana oradan iner. Pura adlı atlar üzerinde yürürler.

ALKIMA: *Hayırdua.*
Bir insan için iyi temennilerde bulunma ve bu amaçla Tanrı'ya yakarma.

ALLAY: *Vatan Tanrısı.*
Vatanı korur. Işıklı bir görüntüsü vardır. Yurduna ihanet edenlere hastalık ve bela getirir.

ALMA: *Kutlu Meyve.*
Aksakallı kocanın elinden aldığı elmanın kabuğunu yiyen kısır kadın ikiz doğurur.

ALMA ANA: *Savaş Tanrıçası.*
Türk kültüründe kadınların savaşçılığı yaygın olup, bu durumu sembolize eder.

ALMA ATA: *Savaş Tanrısı.*
Yeryüzünde ilk elma ağacını yeryüzünde o dikmiştir. Alan (fetheden) demektir.

ALP: *Cengaver.*
Savaşçı. Yiğit kişi. Cesur, cesaretli, gözüpek. Orduya gerektiğinde katılan yarı milis.

ALPAMIŞ: *Efsanevi Kahraman.*
Bilinmeyen diyarlara ve aya yolculuklar yapmıştır. Anasının karnında 12 ay kalmıştır.

ALPKIZ: *Savaşçı Kadın.*
Öykülerdeki Alpkızların Anadoludaki Amazon adlı kadın savaşçılar olduğu söylenir.

ALTAN: *Altın Tanrısı.*
Altın Dağ'ın sahibi ve koruyucusudur. Altından bir giysi giyer. Kargısı ve yayı altındandır.

ALTANHADAS: *Kutup Yıldızı.*
Göğün bu yıldızın etrafında döndüğüne inanılır. Tanrılar atlarını bu kazığa bağlarlar.

ALTINÇAĞ: *Devri Saadet.*
İnsanların mutluluk, zenginlik ve huzur içinde kavgasız yaşadığı geçmiş bir dönemi anlatır.

ALTINDAĞ: *Kutsal Dağ.*
Gökyüzünde bulunur. Burada dokuz Tanrı yaşar. Zirvesinde ise Altan Han vardır.

ALTINKAZIK: *Kutup Yıldızı.*
Göğü sabitler. *Akboz At* ve *Gökboz At* adlı iki at Demirkazığın etrafında döner.

ALTINTEREK: *Gök Direği.*
Yer altı ve gökyüzü kutuplarını birleştiren direktir.

ALYABAN: *Cadı.*
Yabani kadın varlık. Saçları dağınıktır. Gözleri kızıldır. Yakaladığı insanları kaçırır.

AMA: *Yaratıcı Tanrıça.*
Evi koruyan bir Tanrıça olarak adı geçer. Kadınlık, ilaç, aşk gibi kavramlarla bağlantılıdır.

AMBAR ANA: *Kilerin Koruyucu Ruhu. (Dişi)*
Dişilik Tanrıçası. Kadınları ve kadınların yaptığı işleri gözetir.

AMBAR ATA: *Kilerin Koruyucu Ruhu. (Erkek)*
Evin kilerinde veya deposunda yaşar. Eşyaların yerini değiştirir hatta kızarsa kırabilir.

AMBAR İYESİ: *Kilerin Koruyucu Ruhu.*
Evin kilerinde veya deposunda yaşar. Eşyaların yerini değiştirir hatta kızarsa kırabilir.

AMULCA: *Türklerin Soy Atası.*
Türklerin ve Moğolların ilk atası. Nuh Peygamberin oğlu. Kurt sütü içmiştir.

AMURGA: *Canavar.*
Vahşi, korkunç ve devasa yaratık. Korkunç bir dev olarak görülür.

ANAK İYESİ: *Mescidir Koruyucu Ruhu / Meleği.*
Mescidi cinlerden korur. Şakacıdır. Mescid kapılarını açar kapatır, ayakkabıları gizler.

AND: *Yemin.*
Ahit. Söz verme. Büyük bir Ant içilirken bir kaba kan akıtılır ve karşılıklı olarak içilir.

ANDAGAY: *Kutsal Sözleşme.*
Kan üzerine yapılır. Antlaşmadan dönmek büyük bir suç olarak kabul edilir.

ANDAKAN: *Kan Kardeşi.*
Süte kan akıtıp içerek kan kardeşi olunur ve gerçek kardeş gibi hüküm görür.

ANDAR: *Ateş Tanrısı.*
Yeraltı ateşini korur. Bazen kızarak yeryüzünde yangınlara neden olur.

ARAH: *Ruhlar Tanrısı.*
İnsan ruhları hakkında karar verir. İnsanın geleceğini belirler.

ARAKUN: *Çarşamba Günü.*
Türklerde haftanın tam ortasıdır ve tehlikeli olduğu düşünülür. “Aragün” de denilir.

ARAN ANA: *Altın Tanrıçası.*
Macar kültüründe yer alır. Güzelliği simgeler.

ARAN ATA: *Altın Tanrısı.*
Tüm dünyayı sular kapladığında bir sal yaparak insanları ve hayvanları kurtarmıştır.

ARAN İYESİ: *Ahırın Koruyucu Ruhu.*
Sevdiği hayvanın yelesini, kuyruğunu örer, ot verir. *S*evmediği atı gece boyu koşturur yorar.

ARAVUT: *Yeraltı Balığı.*
Ağzı gırtlağında, gözü ise ensesindedir. Zincirlerle bağlı tutulur. Sallanınca deprem olur.

ARBAĞ: *Efsun.*
Büyülü söz, mistik dua. Bir takım sihirli sözler ve dualarla doğal süreçleri etkilemeyi amaçlar.

ARBAMAK: *Efsun Yapmak.*
Gözboyamak, gözbağı yapmak. Sihir yapmak. Sihirli sözler söylemek.

ARÇI: *Tütsü Uygulaması.*
Tütsü yapılıp, ateş yakılarak kötü ruhların kovulmasıdır.

ARÇURA: *Orman Cini.*
Üç eli, üç ayağı ve üç gözü vardır. Uzun saçlı, kara görünümlü, tüm vücudu kıllarla kaplıdır.

ARDOV: *Su Cini.*
Zarasızdır. Su kaynaklarında yaşar. Köşeye sıkışınca bir kuyuya veya dereye girip kaybolur.

ARGALIK: *Yeraltı Geçidi.*
Yeraltı Dünyasına giden geçidin kapısıdır. Uzak diyarlardaki bir mağaranın içinde bulunur.

ARIL: *Temizlik Tanrıçası.*
Pek çok arı kovanı vardır ve arılar gibi kendiside aynı zamanda temizliği simgeler.

ARSI: *Kısırlık Cini.*
İnsanların içine girer ve özellikle kadınları kısırlaştırırlar.

ASAR: *Tanrılar Yurdu.*
Tanrıların yaşadığı Gökyüzü. Mançuca ve Moğolcada Asar/Asarı sözcüğü çadır manası taşır.

AŞAPATMAN: *Tıp Tanrıçası.*
Kızıl saçlı, inci dişli, geleceği gören, insanları beladan koruyan, tedavi eden bir varlıktır.

AŞIK: *Kemik Oyunu.*
Koyunların ve keçilerin arka bacaklarında bulunan dört yüzlü kemikle oynanan bir oyun.

AŞINA: *Kutsal Kurt.*
Kutlu dişi kurt. Bazı Türk kavimleri onun soyundan gelidklerine inanırlar.

AŞLIK İYESİ: *Mutfağın Koruyucu Ruhu.*
Mutfakta eşyaların yerini değiştirir. Bazen geceleri bulaşıkları yıkar.

ATAY: *Doğu Tanrısı.*
Hiçbir suçu cezasız bırakmaz. Ordusunda 6666 tane yenilmez askeri vardır.

ATLAMA: *Olağanüstü Yolculuk.*
Başka alemlere geçmek, boyut değiştirmek. Yeraltına atlama yoluyla gidilir.

AVSUN: *Efsun.*
Büyülü söz, mistik dua. Bir takım sihirli sözler ve dualarla doğal süreçleri etkilemeyi amaçlar.

AVUL İYESİ: *Köyün Koruyucu Ruhu.*
Köyün koruyucu ruhudur. Her köy için ayrı bir İye ayrıdır.

AY ATA: *Ay Tanrı.*
Oğuz Han'ın soyunun Ay Ata'ya kadar gittiği anlatılır. Göğün altıncı katında oturur.

AY HAN: *Ay Kağanı.*
Oğuz Han'ın ikinci eşinden olan oğludur. Simgesi kartaldır.

AYA: *İyi Ruh.*
17 farklı iyicil ruh kategorisinin tamamını anlatır. Gökyüzünde yaşarlar.

AYAÇI: *Melek.*
Yeryüzündeki tüm yaratıcılığın, bereketin, sevginin kaynağıdırlar.

AYANGA İYESİ: *Gökgürültüsü Ruhu.*
Gökgürültüsünün sesini o çıkarır.

AYAZ: *Kış Tanrısı.*
Ülker burcunun altı yıldızı göğün altı deliğidir ve oradan soğuk hava üfler. Böylece kış gelir.

AYAZ ATA: *Noel Baba.*
Kışın soğukta ortaya çıkan ve kimsesizlere, açlara yardım eden bir evliyadır.

AYDIN ATA: *Efsanevi Ozan.*
Müzisyenlerin, şairlerin, aşıkların, ozanların atasıdır. Rüyada şairlik ve ozanlık yeteneği verir.

AYI ANA: *Ayı Tanrıça.*
Bazı Türk boyları ayıdan türediklerine inanırlar. Gücü, toprağı, savaşçılığı büyüklüğü simgeler.

AYI ATA: *Ayı Tanrı.*
Bazı Türk boyları ayıdan türediklerine inanırlar. Gücü, toprağı, savaşçılığı büyüklüğü simgeler.

AYIĞ: *Gökyüzü Tanrısı.*
İlk insanı o yaratmıştır. Dünyayı idare eder. Yaratıcı ruhların en büyüklerindendir.

AYIHI: *İyi Ruh.*
İyilik yapan ruhlar. Melek anlamında da kullanılmıştır. İyilik yapan insanları korurlar.

AYKUN: *Güç Tanrısı.*
Gücü ve kuvveti sembolize eder. İktidar, otorite kavramlarını içerir.

AYLANAY: *Can Değiştirme.*
Bir kişinin başkasının yerine ölmeyi kabul etmesidir.

AYSAR: *Değişken Karakter.*
Ay'a bağlı olarak karakteri ve huyu değişen kişi ve onun yaşadığı psikolojik durum.

AYZIT: *Güzellik Tanrıçası.*
Aşkın ve güzelliğin simgesidir. Simgesi kuğudur. Gümüş tüylü bir kısrak biçimine bürünebilir.

AZA: *Kötü Ruh.*
13 farklı kötücül ruh kategorisinin tamamını anlatır. Yeraltındaki karanlık yurtlarında yaşarlar.

AZAÇI: *Şeytan.*
Kötülük getiren varlıktır. İnsanları yoldan çıkartır.

AZAR-BAZAR-KAZAR: *Üçüz Kötü Ruhlar.*
Hastalık, felaket ve bela getirirler. Genellikle ruhsal hastalıklara neden olurlar.

AZITKI: *Kayıp Cini.*
Yolda insanları kandırıp götürür ve kaybeder. Tanıdıklarının sesiyle bu insana seslenir.

AZMAN: *Canavar.*
Vahşi Hayvan. Sıradışı güçleri ve büyüklüğü olan yaratık.

AZMIÇ: *Yol Cini.*
Yolda insanları kandırıp götürür ve kaybeder. Bir insana en sevdiği kişi gibi gözükebilir.

AZNA: *Fesat Tanrısı.*
Fırsat bulduğunda İnsanlara ve yeryüzüne zarar verir. Yeraltında yaşar.

-B-

BADIŞ: *Felaket Tanrısı.*
Kıranlar ve afetler, salgınlar yaratır. Erlik Han'ın oğludur. Bastığında toprak yerinden oynar.

BADRAÇ: *Yedibaşlı Ejderha.*
Yedi tane başı vardır. Ölmesi için yedisinin de kesilmesi gerekir.

BAĞÇA İYESİ: *Bahçenin Koruyucu Ruhu.*
Evin bahçesinde yaşar. Bazen çiçekleri ve ekili sebzeleri sular.

BAĞI: *Sihir.*
Bağlamak sözü ile ilgilidir. Örneğin ağzını dilini bağlamak…

BAKAV: *Fal.*
Gelecekten haber verme. Bazı işâretlere bakarak geleceği tahmin etme demektir.

BAKIRDAĞ: *Yeraltı Dağı.*
Yeraltındaki dokuz denizin birleştiği yer olan tam orta noktada Bakır Dağ yer alır.

BAKIRTEREK: *Yeraltı Direği.*
Yer altı ve yeryüzü kutuplarını birleştiren direktir.

BAKSI: *Şaman.*
Kam (Şaman) kavramından daha geniş kapsamlıdır. Halk hekimi, halk ozanı yönü de vardır.

BAKTI: *Lütuf Tanrısı.*
Yeryüzündeki iyiliklere vesile olur. İnsanlara lütufta bulunur. Tanrı Ülgen'in oğludur.

BALAĞAN: *Ev Tanrısı.*
Evi ve aileyi korur.

BALBAL: *Mezar Totemi.*
Mezarların başına dikilen küçük heykelcik.

BAR: *Rab.*
Yaratıcı, Halik. Mutlak varlık anlamına gelir. Var olan demektir.

BARAK: *Kutsal Köpek.*
Efsanevi bir köpek türü. Tüylü ve çok kıllıdır. Kutlu kabul edilir. Yumurtadan çıkarak doğar.

BARAK ANA: *Köpek Tanrıça.*
Bazı Moğol boyları köpekten türediklerine inanırlar.

BARAK ATA: *Köpek Tanrı.*
Köpek başlı insan görünümündedir. Macarların Tazı Ataları vardır.

BARAN: *Ev Tanrısı.*
Evleri koruyan tanrıdır. Çok güçlü olarak betimlenir.

BASAMAN: *Deniz Tanrısı.*
Yanında taşıdığı dokuz kollu tuğu yırtıcı hayvan kuyruklarından oluşturulmuştur.

BASAT: *Efsanevi Kahraman.*
Tepegözü öldürmüştür.

BASIRGA: *Kabus.*
Kötü ruhların neden olduğuna inanılır. Kabus ruhu ile bağlantılıdır.

BASIRGAMAK: *Kabus Görmek.*
Geceleyin kötü rüya görmek. Büyük sıkıntı ve korku duymak.

BASTI: *Kabus Cini.*
Değişik şekillere girebilir. Kedi kılığına bürünmeyi çok sever. İnsanlara kötü düşler gördürür.

BASTIRIK: *Kabus Cini.*
Değişik şekillere girebilir. Kedi kılığına bürünmeyi çok sever. İnsanlara kötü düşler gördürür.

BASU İYESİ: *Tarlanın Koruyucu Ruhu.*
Tarlaları korur. Yatmış olan ekinlerin onun ayak izi olduğu söylenir.

BAŞ-ÇELİK: *Efsanevi Mahkum.*
Bir kale hapishanesinde bulunan ve gizemli güçleri kahramanlara veren mahkumdur.

BATAÇI: *Soy Atası.*
Moğolların soy atası olarak görülür. Erkek kurt ile dişi geyiğin oğludur.

BATRAZ: *Efsanevi Kahraman.*
Kendisine hiçbir silah işlemez. Bebekliğinde bir sepet içinde bataklığa bırakılır.

BATUR: *Cengaver.*
Vuruşçu, yiğit kişi. Farsçada Bahadır biçimine dönüşmüş ve Türkçeye tekrar geçmiştir.

BAYANAY: *Geçim Tanrısı.*
Avcıları, balıkçıları ve ormanı korur. Avcılar ondan avın bereketli ve kazasız geçmesini dilerler.

BAYAR: *Tanrının sıfatı.*
Tanrının zenginliğini, rızık dağıtıcılığını ifade eder.

BAYÇA: *Gece Cini.*
Geceleri ortaya çıkar. Baykuş'un da geceleri görünmesi ile bağlantılıdır.

BAYÇAR: *Kurban.*
İlahi bir amaçla kesilen veya doğaya salınan hayvan ya da saçılan yiyecek, içecekler.

BAYÇARMAK: *Kurban Kesmek.*
İlahi bir amaçla hayvan kesmek, doğaya salmak ya da doğaya yiyecek, içecekler saçmak.

BAYÇOMARD: *Av Tanrısı.*
Avcılara hayvan kılığında görünür. Bütün hayvanların dilini bilir.

BAYÇURA: *Kiler Cini.*
Evin bodrumunda yaşar. Ocağın arkasında, kilerde veya çatı altında yatar. Eşyaları kırar.

BAYINDIR: *Efsanevi Hakan.*
Hükmettiği halka her sene büyük şölen düzenler, yiyecek ve içecek yağma ettirir.

BAYRAM: *Kutlu Gün.*
Ulusal, geleneksel ve dinsel bakımdan önemi olan ve kutlanan gün.

BAYRIM ANA: *Meryem Ana.*
Bazen kadın ve çocukları koruyan bir evliya olarak da görünür.

BAYŞUBAR: *Alpamış'ın Atı.*
Uçabilir, konuşur, sahibini uyarır, yaralıyken yalnız bırakmaz, bir aylık yolu bir günde gider.

BEDİK: *Eğlence Cini.*
Sırıtkan, sinir bozucu bir varlık olarak anlatılır. Törenlerde kendisinden gitmesi rica edilir.

BEKENBEY: *Adalet Tanrısı.*
Elinde bir topuzu vardır. Yargıçlar doğru karar verebilmek için ondan yardım isterler.

BEKİ: *Hastalık Cini.*
İnsanların kemiklerini eğerler. Kamburluk, kemik eğriliği gibi rahatsızlıkları ortaya çıkarırlar.

BELEN: *Yolculuk Tanrıçası.*
Yolculuk yapanlar kendisine yakarırlar. Yolculara zarar veren haydutları cezalandırır.

BENGİBOZ: *Beyrek'in Atı.*
Soylu ve sadıktır, o tutsakken yıllarca kendisini bekler.

BENGÜ: *Ebedi.*
Sonu olmayan. Sonsuza dek var olacak olan.

BENGÜSU: *Ölümsüzlük İksiri.*
Ab-ı Hayat. İçenlere ölümsüzlük ve gençlik sağlar. Yaşam ağacının köklerinden çıkar.

BENGÜTAŞ: *Ölümsüzlük Taşı.*
Bilinmeyen bir yerdeki gizemli bir dikilitaş şeklindedir. Kalıcılığı simgeler.

BERGÜ: *Vahiy.*
Esin. Sıradışı yetenekler edinme. Tanrı vergisi özellikler kazanma.

BEYREK: *Efsanevi Kahraman.*
Nişanlısı Banu ile güreşte yenişemez. Ayır düşünce bir hapishanede yıllarca tutsak kalır.

BEYRÜ: *Ezeli.*
Öncesi olmayan. Başlangıcı olmayan.

BEYTEREK: *Yaşam Ağacı.*
Yerle göğü biribirine bağlayan kutlu ağaç. Tanrıçalar onun üzerinden aşağıya iner.

BİŞKEK: *İman İyesi.*
İnançlı insanları korur ve imanlarını sağlam tutmalarını sağlar. Beş kutlu beyin en büyüğüdür.

BODUN: *Ülke Tanrısı.*
Vatanı koruyan bir ruh olarak görülür.

BOĞUZLAĞA: *Kurban.*
Hayvanın boğazlanarak (boğazından kesilerek) kurban edilmesidir.

BOHAN: *Efsanevi Hakan.*
Bir kutsal bir dağa nurla inen ilk eşi ve topraktan çıkan ikinci eşi bulunur.

BORAN: *Yağmur Tanrısı.*
Soluğu yağmur rüzgarlarına dönüşür. Bulutları koyun sürülerini güder gibi yönlendirir.

BOZKURT: *Kutsal Kurt.*
Yol gösterici, kutlu kurt. Tüm Türk ve Moğol boylarının ortak ongunu ve simgesi.

BOZOKLAR: *Göksel Kavimler.*
Oğuz Han'ın gökten inen eşinden olan üç oğlu ve türeyen boylar. Altın Yay'ın sahibidirler.

BÖRTEÇİNE: *Kutsal Kurt.*
Yol gösterici, kutlu kurt. Tüm Türk ve Moğol boylarının ortak ongunu ve simgesi.

BÖRÜ: *Kurt Tanrıça.*
Hemen hemen tüm Türk boyları ortak bir inanış olarak dişi kurttan türediklerine inanırlar.

BUGA: *Cennet Tanrısı.*
Evreni, cenneti ve tanrısallığı kapsar. Her şeye gücü yeter ve tüm yaşamı kontrol eder.

BUĞDAYIK ve KUMAYIK: *Kuş Reisleri.*
Kuşların önderi olan efsanevi hayvanlar. Bazen köpekbaşlı olarak tasvir edilirler.

BUK: *Kötü Ruh.*
Kötü insan ruhu ve doğadaki kötücül varlıklar demektir. Afet, felaket, hastalık anlamı da taşır.

BUKA: *Türklerin Atası.*
Türklerin Atası olan Tatar Han'ın oğludur.

BULAK İYESİ: *Pınarın Koruyucu Ruhu.*
Aşk İyesi de derler. Çünkü su almaya gelen kız ile onun izleyen bir genç arasında aşk doğurur.

BULAN: *Geyik Tanrıça.*
Türk ve Moğol boyları geyik kılığındak bir tanrıçadan türediklerine inanırlar.

BULCA: *Türklerin Atası.*
Türklerin ve Moğolların ilk atası. Nuh Peygamberin oğlu. Kurt sütü içmiştir.

BULUNÇ: *Vicdan.*
Bir ses gibi insanla konuşur. İnsanın Yaratıcıya açılan kapısı olarak bakılır.

BULUT İYESİ: *Bulut Ruhu.*
Yedi kardeştirler ve çok eski zamanlarda yaşayıp ölmüşlerdir. Saçları dağınık, gözleri şaşıdır.

BUNCAK: *Bekçi Tanrısı.*
Kayra Han'ın saray yolunu koruyan iki bekçiden biridir. Busul Han ile birlikte anılır.

BUR: *İyi Ruh.*
İyi insan ruhu ve doğadaki iyicil varlıklar demektir. Şamanın göğe çıkan ruhu anlamı da taşır.

BURAK: *Kutsal At.*
Hz. Muhammed (s.a.v)'in göğe çıkarken bindiği attır. Şimşekten hızlıdır.

BURÇA: *Gönenç Tanrısı.*
Yeryüzündeki huzur ve refah meydana getirir. Tanrı Ülgen'in oğludur.

BURHAN: *Sidharata Gautama.*
Budizmin kurucusu. Kutlu bir ağacın altında düşünceye dalarak, orada gerçeğe erişmiştir.

BURHANCILIK: *Altay Şamanizmi.*
Kamcılığı (şamanizmi) ilk kez sistematik bir din haline getirmiştir.

BURLA: *Efsanevi Hanım.*
Savaşçı kadın motifini simgeler. Kırk alpkız dilberi vardır yanında.

BURŞUN: *İkiz Atlar.*
Ak Burşun ve **Kök Burşun** adlı uçabilen iki at. Altınkazığın etrafında dönerler.

BUSUL: *Bekçi Tanrısı.*
Kayra Han'ın sarayına giden yolu koruyan diğer bekçidir. Buncak Han ile birlikte anılır.

BUTA: *İlham.*
Gece rüyada pir veya eren tarafından üç bade ile verilir. Uyanınca kişi ozan olur, saz çalar.

BUYAN: *Efsanevi Hakan.*
Moğolların Atası. 41. Kızı Alankova'dır. Kırk tane kızı olmuştur. Bunlardan Kırgızlar türemiştir.

BUZANCAR: *Moğolların Soy atası.*
Alankova'nın oğludur. Annesi ayışığından hamile kalıp kendisini doğurmuştur.

BÜKE: *Ejderha.*
Yılana benzer dev bir sürüngendir. Çoğu zaman kanatlı olarak tasvir edilir.

BÜKREK: *İyicil Ejderha.*
Kanatları yoktur, uçamaz. Büyük denizde yaşar. Kötülük yapmaz.

BÜRKÜT: *Kartal Tanrı.*
Yeryüzüne inerek bir kadınla birleşir. Doğan çocuk yeryüzünün ilk ve en büyük şamanı olur.

BÜYÜ: *Sihir.*
İnsanüstü güçleri kullanılarak doğal sürece müdahale edilmesi.

-C-

CAĞ İYESİ: *Banyonun Koruyucu Ruhu.*
Banyo yapan insanlara zararsız şakalar yapar. Bazen kendisi yıkanır ve sesi duyulur.

CAHIN: *Ateş Tanrısı.*
Tanrı Ülgen'i ikna ederek insanlara ateşin verilmesini o sağlamıştır.

CALIN: *Kutsal Merasim.*
Özellikle Yer Ana ve Yer İyesi için yapılan tören. Büyükçe bir ağacın altında gerçekleştirilir.

CANGAR: *Söylencesel Hakan.*
Moğollara akraba Oyrat (Kalmık) ulusunun kahramanlık destânının baş kişisidir.

CARGIL: *Haberci Tanrıçası.*
İnsanlara Tanrıların haberlerini getirir.

CARKUDAY: *Arz İlahı.*
Yer tanrısı. Yeryüzünün yaratıcı ruhudur.

CAYIK*: Tufan.*
Bir kavmi, ya da tüm insanları cezalandırmak amacıyla gönderilen büyük felaket.

CEDEY: *Korucu Tanrısı.*
Altın Dağ'ın ve oraya giden yolun koruyucusudur. Yedi azgın köpeği vardır.

CEMBİL: *Dağ Tanrıçası.*
Köroğlu destanındaki Çenlibel/Çamlıbel yer adıyla yakından ilgilidir. Kahramanları korur.

CIDA: *Cirit Oyunu.*
At üzerinde koşturularak, ucu sivri değneklerin fırlatılmasıyla oynanan bir oyun.

CILKA: *Çocuk Tanrısı.*
Çocuk doğduğunda kaderini belirler. Çocuğu olamayan kadınlar ondan çocuk diler.

CIRTDAN: *Parmak Çocuk.*
Parmak kadar bir çocuktur. Kurnazlığı ve talihilyle devleri, haydutları yener.

CİREN: *Konuşan At.*
Konuşabilen, sıra dışı bir hayvandır. **Kayçı Ceren** ve **Kamçı Ceren** en iyi bilinen iki tanesidir.

CONGALAZ: *Kayıp Cini.*
Kışın zemheride ortaya çıkar. Kapıdan içeridekilerden birini çağırır ve o kişiyi kaybeder.

COŞA: *Vecd.*
Kendinden geçme. Trans hali. Şamanların, evliyaların yaşayabileceği bir deneyimdir.

CURUNTAY: *Yasa Tanrısı.*
İlahi yasaları yazar.

-Ç-

ÇADIR İYESİ: *Çadırın Koruyucu Ruhu.*
Çadırın koruyucu ruhu. Her çadır için farklı bir İye vardır.

ÇAHIK: *Lanet Ruhu.*
Lanetlenmiş insanların ruhlarıdır. Şekil değiştirebilirler. Sözleri bile ölümcüldür.

ÇAK: *Şeytan.*
Çirkin görünümlü, hırıltılı sesi olan ve 12 başlı bir varlıktır. Alnında tek gözü vardır.

ÇAKAY: *Yıldırım Tanrısı.*
Yıldırımın düştüğü yer, artık Çakay Han'a aittir ve orayı kimse mülk edinmez.

ÇAKILGAN: *Şimşek Tanrısı.*
Şimşekler çaktırır. Fırlattığı şimşekler onun mızraklarıdır.

ÇAKILGAĞAN: *Elektrik.*
Çakılgan Han'ın yıldırımlarına benzetilerek bu benzetme yapılmıştır. Moğolca'da kullanılır.

ÇALAMA: *Çaput Bağlama.*
Ağaçlara bez ve çaput bağlama uygulamasıdır. Mayalamak anlamı da taşır.

ÇALAP: *Rab.*
Efendi, rab, sahip gibi anlamları vardır. Tanrıyı ifade eder.

ÇALIK: *Ters Cin.*
Bedenleri terstir (çarpıktır). Yeryüzünü ve yaşamın dengesni bozup karıştırırlar.

ÇAY İYESİ: *Derenin Koruyucu Ruhu.*
Güzel bir kadın kılığındadır. Bazen insanları suya çekerek boğulmalarına neden olur.

ÇEKEY: *Körlük Ruhu.*
İnsanları kör ve sağır ederler ve görmeb, duyma duyularını yok ederler.

ÇERGE İYESİ: *Çadırın Koruyucu Ruhu.*
Çadırın koruyucu ruhu. Her çadır için farklı bir İye vardır.

ÇERMİK: *Kutlu Kaplıca.*
Bazen bu su kaynaklarına yakın yerlerde bir erenin türbesi bulunur.

ÇERMİK İYESİ: *Kaplıca'nın Koruyucu Ruhu.*
Kutlu bir suya iyileştirici gücünün bu koruyucu ruh tarafından verildiği düşünülür.

ÇERTEGRİ: *Şeytan.*
İnsanlara geri dönüşü olmayan zararlar verebilirler. Şeytanların en tehlikeli olanlarıdır.

ÇEVGEN: *Polo Oyunu.*
At ile oynanan bir oyundur. Tahta bir top ile oynanır.

ÇINKIS: *Çocuk Tanrıçası.*
Bebeklerin ve çocukların koruyuculuğunu yapar.

ÇIVI: *Savaş Cini.*
Geceleri birbirlerine ok attıkları söylenir.

ÇİKE: *Şarkı Cini.*
Dirsek boyunda bir cücedir. Yanına gelenlere zorla şarkı söyletir.

ÇOLBODAY: *Ayartıcı Tanrıça.*
İnsanları ve masal kahramanlarını ayartır. Bazı kötü ruhların yöneticisidr.

ÇOLPAN: *Gezegenler Tanrısı.*
Gezegenleri yönetir ve birbirleriyle çarpışmadan hareket etmelerini sağlar.

ÇOR: *Cin.*
Gözle görülemeyen, ateşten yaratılmış varlık. Başlarındaki kalpak ele geçirildiğinde o cin ölür.

ÇORABAŞ: *Cin Önderi.*
Doksan koyun derisinden kürkü ve seksen koyun derisinden börkü (başlığı) vardır.

ÇORAMAN: *Cin Çıkaran.*
Cinlerle uğraşan kişi. Cin çıkarıcı. Cinci hoca.

ÇÖLDEN GELME: *Ateşten Doğan Hayvan.*
Kendisi veya atası çölden çıkıp gelen bir atın veya hayvan.

ÇÖVENÇ: *Helva.*
Ölüm karşısında yaşamı sembolize eder. Ateş, su gibi temizleyici unsurları bir araya getirir.

ÇUĞ: *Yağmur Töreni.*
Yağmur yağmasını dilemek için yapılan tören. "Yağmur Duası" mânâsını da içermektedir.

ÇUVAK: *Dedikodu Cini.*
Bu varlığın insanları koğuculuğa (dedikoduya) teşvik ettiği söylenir.

-D-

DAĞ HAN: *Dağ Kağanı.*
Oğuz Kağan'ın ilk eşinden olan oğullarından biri. Simgesi Uçkuş'dur.

DAĞ İYESİ: *Dağ Ruhu.*
Bazen ördek bazen kaz şeklinde uçar ve göllerde yüzerler, bazen insan kılığına girerler.

DAMIZ İYESİ: *Ahırın Koruyucu Ruhu.*
Sümer Tanrısı Tammuz (Tamıs, Dumuz) da bereket ruhudur ve onunla özdeşlemiştir.

DARHAN ANA: *Metal Tanrıçası.*
Kendisine saygısızlık yapıldığında çok kızar ve her tarafı yakar.

DARHAN ATA: *Metal Tanrısı.*
Metal ocaklarını, metal ustalarını korur. Elinde bir çekiç ve önünde bir örs vardır.

DAYIN: *Savaş Tanrısı.*
Savaşçıların koruyucusudur. Askerler savaşlardan önce kendisinden yardım dilerler.

DAYIKIN: *Bebek Tanrıçası.*
Bebeğin uykuda gülmesi, Dayıkın'la oynadığını gösterir. Çocuğun Day Durmasını sağlar.

DEBEÇ: *Demirci Kahraman.*
Çıplak elleriyle kızgın demiri dövebilir. Kılıçları, kalkanları ve zırhları ilk defa o yapmıştır.

DEĞİRMEN ANASI: *Değirmenin Koruyucu Ruhu. (Dişi)*
İyi insanların ununu bembeyaz yapar, kötü niyetli insanların ununu kara, kepekli öğütür.

DEĞİRMEN ATASI: *Değirmenin Koruyucu Ruhu. (Erkek)*
Genelde saçlarına kadar apak una bulanmış, kısa boylu bir ihtiyar olarak betimlenir.

DEĞİRMEN İYESİ: *Değirmenin Koruyucu Ruhu.*
Müşteriler öğütülen undan ona da pay bırakırlar. Değirmeni bazen kendi döndürür.

DEMİRDAĞ: *Dünya Dağı.*
Göğün 12. katına kadar yükselir. Onun üzerinde Altındağ başlar.

DEMİRTEREK: *Dünya Direği.*
Yeraltı, yeryüzü ve göğü birbirine bağlayan direğin orta kısmıdır. Çadırın orta direğine benzer.

DENİZ HAN: *Deniz Kağanı.*
Oğuz Kağan'ın ilk eşinden olan oğullarından biri. Simgesi Çakır kuşudur.

DİREN: *Şeytan Piri.*
İnsanları her şeyi vererek kandırır. Kendisini kandırabilecek kadar kötü insana da Diren denir.

DOĞAÇ: *İrtical.*
Kendiliğinden söyleme ve yapma. Birdenbire içine doğduğu gibi söyleme ve etme.

DOHSUN: *İşkence Tanrısı.*
Yeraltında yaşar. Ateşten yaratılmıştır. Boynuzlu ve kuyrukludur ama elleri, ayakları yoktur.

DOKUZ: *Kutlu Rakam.*
Pek çok yerde görünen bir simgedir. As ve üs katları ile 19 da yine önemli sayılardandır.

DOLUN: *Verimlilik Tanrısı.*
Hayvanların ve ekinlerin verimli olmalarını, çoğalmalarını sağlar. Dolunayda yeryüzüne iner.

DUMRUL: *Efsanevi Kahraman.*
Yolkesicilik yapar, Tanrıyı kızdırı. Aldaçı (İslam sonrası Azrail) ile karşılaşır ve direnir.

DÜŞ: *Rüya.*
Öte alemden gönderilen bilgiler veya öteki aleme yapılan yolculuklar olarak düşünülür.

-E-

EBEDE: *Ağaç Cini.*
Ormanlarda yaşar. İnsanlara zarar vermez. Yaşlı bir kadın görümündedir.

EBÜGE: *Ayı Tanrı.*
Ayıdan türediklerine inanan boyların atasıdır. Bir ayı kılığına girebilir.

EĞEGÖZ: *Tekgözlü Dev.*
Başının üzerinde tek gözü olan canavar.

EĞEZ: *Nağme.*
Ruhlar tarafından verilen ilhamla oluştuğuna inanılır.

EKİN ANA: *Ekinin Koruyucu Ruhu. (Dişi)*
Zayıf kalmış veya yatmış ekinlerin bulunduğu yerlere Ekin Anasının ayak izleri denir.

EKİN ATA: *Ekinin Koruyucu Ruhu. (Erkek)*
Ekinlerin içinde yuvarlanmayı sever ve bu nedenle ekinler yatar.

EKİN İYESİ: *Ekinin Koruyucu Ruhu.*
Ekinlerde yangın çıktığında ters taraf üfleyerek söndürür.

ELBİS: *Kavga Tanrısı.*
Savaşlardan önce ondan yardım istenir, böylece düşmanın attığı oklar geri kendisine döner.

ELLEY ve ECEY: *Adem ve Havva. İlk insanlar.*
Elli kapılı, kırk pencereli, otuz kirişli bir evde yaşarlar. Sabanı ve tarla sürmeyi keşfetmişlerdir.

EMEGEL: *Çocuk Tanrıçası.*
Çocukları ve bebekleri korur. Çocuklar için ilaçları hazırlamayı kadın şamanlara gösterir.

EMEGEN: *Dev.*
Birden fazla başı olan devasa yaratıklar olarak betimlenir. Her üç ayda bir doğum yaparlar.

EMEGET: *Şaman Ruhu.*
Bu ruh olmadan şaman olunamaz. Şamana yol gösterir. Şaman ölünce kuş olup dışarı çıkar.

ERBÖRÜ: *Kurtadam.*
Dolunayda kurda dönüşen kişi. İskitlerde, bazı büyücüler her yıl birkaç gün kurda dönüşürdü.

ERBÜKE: *Yarı İnsan Yarı Yılan.*
Belden aşağısı yılan üst kısmı insan görünümündedir. Dişisine ***Eşbüke*** denir.

ERDENEY: *Haber Tanrısı.*
Tanrıların haberlerini insanlara iletir. Habercileri ve ulakları korur. Uçan beyaz bir atı vardır.

EREK: *Efsanevi Şaman.*
Şamanların atasıdır. Ülgen'in kızlarından biriyle evlenmiştir.

EREKE ve CEREKE: *Bitki Tanrısı ve Bitki Tanrıçası Kardeşler.*
Soluklarıyla bitkilere, otlara, ağaçlara can verirler. Ağaçlar onların nefesleriyle çiçek açarlar.

EREN: *Evliya.*
Sıradışı işler başarır. İstedikleri zamanda istedikleri mekanda bulunabilirler.

ERGENE İYESİ: *Maden Ocağının Koruyucu Ruhu.*
Değişik hayvan sesleri çıkarır. Ocak göçeceği zaman işçileri uyarır.

ERGENEKEN: *Kutsal Yurt.*
Dağlar arasındaki gizli yurt. Türkler bu dağları eriterek çıkmışlardır.

ERKE: *Ayartıcılık Tanrıçası.*
Baştan çıkarıcı, ayartıcı Tanrıça. Nazlı olarak tanımlanır.

ERKECEY: *Parmak Kız.*
Parmak boyundaki kız çocuk. Avrupa masallarındaki **"Parmak Kız "** motifinine benzer.

ERKENEK: *Parmak Çocuk.*
Parmak boyunda bir insandır. Türklerde ruh başparmakta bulunur ve o ruhu simgeler.

ERKLİĞ: *Uzay Tanrısı.*
Yıldızlardan, göktaşlarından ve gök nesnelerinden sorumludur.

ERLİK: *Kötülük Tanrısı.*
Kötülüklerin kaynağıdır. Yeraltında demir sarayında yaşar. Bilgisiz, yıkıcıdır.

ERŞEK: *Yarı Pars Yarı Ayı.*
Pars ve Ayı'nın çiftleşmesinden doğan efsane yaratığı. Gövdesi pars, kafası ayı şeklindedir.

ERTEĞİ: *Masal.*
Olağanüstü, gerçekdışı hikaye.

ES: *Yaratıcı Gök-Tanrı.*
Tüm her şeyin yaratıcısı olarak tanımlanır. Hem bir rüzgar sesi hem de koruyucu ruhtur.

ESE: *Hz. İsa.*
Hristiyanlığın kurucusu. Aslında bir marangozdur. Annesi kendisine babasız hamile kalmıştır.

ESEGE: *Yaratıcı Tanrı.*
Kel başlıdır. Yeryüzündeki insanları yaratmıştır. Oğlu Çolpan Han'dır.

ESİN: *İlham.*
Gelen ilham perisi esinti oluşturduğu için bu söz yerleşmiştir.

ESKERİ: *Yaratıcı Tanrı.*
Suların içinden çamur çıkararak dünyayı yaratmıştır.

EŞİK İYESİ: *Eşik Ruhu.*
Eşikte oturmak, eşikte konuşmak iyi sayılmaz, bunun nedeni ruhun orada olmasıdır.

ETİN: *Gökgürültüsü Tanrısı.*
Gökgürültüsü aslında bu İyenin sesidir.

ETÜGEN: *Yeryüzü Tanrıçası.*
Toprak ve yeri temsil eder. Devleti ve egemenliği korur.

EV İYESİ: *Ev Ruhu.*
Bazen bir yılan olarak betimlenir. Evde görülen yılanın bereket getireceğine inanılır.

EVERLEK: *Tekboynuz.*
Efsanelerde bahsi geçen tekboynuzlu at.

EVLİK İYESİ: *Kilerin Koruyucu Ruhu.*
Evin bodrumunda yaşar. Oradaki yiyecekleri yer. Arasıra kendisine yemek bırakılır.

EVREĞEN: *Ejderha.*
Kanatlıdır, ağzından ateş saçar. Dünyanın bir ejder tarafından döndürüldüğü düşünülür.

EZEŞİK: *Müzik.*
"Eze" (Ez) yani koruyucu ruhlar tarafından ilham edilir.

-G-

GAL: *Ateş Tanrısı.*
Ateşin ve ocağın devamlılığını sağlar. Zaman zaman kızıp yangınlar çıkarır.

GEZER: *Efsanevi Hakan.*
Mucizevi bir doğumu olmuş, babasız doğmuştur. Yeraltına iner, halkı için savaşır.

GEYİK ANA: *Geyik Tanrıça.*
Denizden çıkarak gelmiştir. Bazı Türk boylarına yol göstericilik yapar.

GEYİK ATA: *Geyik Tanrı.*
Bazı Türk boyları onun soyundan türediğine inanırlar.

GILGAMIŞ: *Efsanevi Hakan.*
Sümer Hakanı. Ölümsüzlüğü aramıştır. Gizemli diyarlara yolculuklar yapmıştır.

GOLOMTA: *Ocak Tanrısı.*
Ocağı ve ateşini korur. Kızıl sakallıdır.

GÖĞE ÇIKMA: *Şaman Yolculuğu.*
Şamanın ruhu gökteyken kötü ruhlar engellemeye çalışır. Ülgen'e ulaşılamaz.

GÖK: *Sema.*
Türk-Moğol ve Sümer söylencelerinde Eril gücü simgeler. 7 katlıdır.

GÖK ATA: *Gökyüzü Tanrısı.*
Daha sonra Gök Tanrı anlayışına ulaşan bir yaratıcı anlayışıdır.

GÖK HAN: *Gökyüzü Kağanı.*
Oğuz Han'ın ikinci eşinden doğan oğludur. Gök Han'ın simgesi Sungur kuşudur.

GÖK GÖBEĞİ: *Kutup Yıldızı.*
Gökyüzününün Mekezi. Öte aleme açılan bir kapı olarak algılanır.

GÖK-KAL: *Doğa Katmanı.*
Atmosferi ve uzayı, ayrıca buralardaki koruyucu ruhları içerir. Kal (Kala) atmosfer demektir.

GÖKTEYRİ: *Semavi İlah.*
En yüce yaratıcıdır. Soyut bir kavram olarak yer alır. İnsan biçimli değildir.

GÖKYOLU: *Samanyolu.*
Efsanevi orduların bu yolda ilerlediği kahramanların burada yürüdüğü düşünülür.

GÖL İYESİ: *Göl Ruhu.*
Kız kılığında erkekleri kandırarak suyun derinliklerine çekerek boğdukları söylenir.

GÖZGÜ: *Ayna.*
Ruhlar alemine açılan bir pencere gibi algılanır. Bir denize dönüşebilir.

GÖZSENME: *Nazar.*
Büyücü ve kötü şamanların gözlerinde kötü ruhların yerleştiğine inanılırdı.

GUL: *Vahşet.*
Ortadoğuda ortak bir motiftir. Vahşi, acımsız ruhları ve onların kötülüklerini anlatır.

GULYABAN: *Vahşi Yaratık.*
Gezginlere ve yolculara uğrayıp onları öldüren canavardır.

GUR İYESİ: *Mezarlığın Koruyucu Ruhu.*
Mezarlara saygısızlık gösteren insanlara musallat olurlar.

GUYUK: *Canavar.*
Vahşi hayvan. Olağanüstü, yırtıcı canlı. Karanlıkta çöllerde ve mezarlıklarda ortaya çıkar.

GÜN ANA: *Güneş Tanrıçası.*
Göğün yedinci katında oturur. Türkler doğan Güneşi üç veya dokuz kez selamlarlar.

GÜN HAN: *Güneş Kağanı.*
Oğuz Han'ın göksel olan ikinci eşinden doğan oğludur. Gün Han'ın simgesi Laçın kuşudur.

-H-

HADUR: *Savaş Tanrısı.*
Bakır kutlu bir metal olduğundan, saf bakırdan yapılmış silahlara sâhiptir.

HADUR'UN KILICI: *Güç Sembolü.*
Hadur'un kendi yaptığı "Tanrı'nın Kılıcı" adı verilen efsânevi silah, Attila tarafından bulundu.

HAL: *Şer.*
İnsanüstü, doğaüstü, metafizik, soyut bir kötülüğü ifade eder.

HAL ANA: *Kötülük Tanrıçası.*
Kızıl renkli giysileri olan, kızıl saçlı bir kadındır.

HAL ATA: *Kötülük Tanrısı.*
Kızıl renkli giysileri olan, kızıl gözlü bir adamdır.

HAL DİLİ: *Ters Lisan.*
Öte alemin dilleri bu dünyanın tam zıttıdır. Biçim ve anlam olarak tersten konuşurlar.

HALAY: *Tören Dansı.*
Yaşamın enerjisini, döngüsünü, dayanışmayı, hareketi, durup devam etmeyi ve ritmi içerir.

HAN: *Kral.*
Mitoloji de tanrıların da sıfatı olarak kullanılır.

HANIM: *Kraliçe.*
Mitoloji de tanrıçaların da sıfatı olarak kullanılır. Moğollar ***"Hatan"*** olarak söyler.

HARA: *Ay Tanrısı.*
Oğuz Han'ın soyunun Hara'ya kadar gittiği anlatılır. Göğün altıncı katında oturur.

HARSA: *Kuduz Cini.*
Kuduz köpekleri ve saldırgan inekleri vardır. Gözleri kurumuştur. Kuduza neden olurlar.

HARKIT: *Baca Cini.*
Bacadan torba sarkıtarak çocukları kaçırdığı söylenir.

HAYDUT: *Harami.*
Yol kesici, soyguncu, eşkıya. Masallarda genelde 40 kişi olarak yer alırlar.

HIRTIK: *Yarı İnsan Yarı Hayvan.*
Yakaladığı insanları önce boğarak öldüren sonra da yiyen bir canavar olarak tanımlanır.

HINKIR: *İnsan Yiyen Canavar.*
İnsana benzer, fakat göbeğinde bulunan bir torbanın içinde yavrusunu taşır. İnsan eti yer.

HIZIR: *Hızır Peygamber.*
Zor anlarında insanlara yardım eden, biçim değiştirebilen bir peygamber. Duaları kabul olur.

HORTDAN: *Zombi.*
Gözü dünyada kalmıştır, bu nedenle geri dönmek ister. Azerilerde Vampir manası taşır.

HORTLAK: *Zombi.*
Yaşayan Ölü. Mezardan çıkan ölü. Cansız olduğu halde hareket edebilen varlık.

HOTUN: *Şamaniçe.*
Sahibe. Şamaniçe (kadın şaman). Tanrıçaların sıfatı olarak geçer. Moğolcada ***Hatan*** denir.

HÖYÜK: *Tümülüs.*
Yığma tepe şeklindeki mezar. İçerisinde kutlu kişiler gömülüdür.

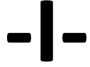
HÖYÜK İYESİ: *Höyüğün Koruyucu Ruhu.*
Höyükteki mezarı rahatsız edenlerin veya mezar soyguncularının başına felaketler getirir.

HUMA: *Efsanevi Kuş.*
Görünmeden, dinlenmeksizin uçan, asla yere değmeyen efsânevi kuş.

HUNOR ve MAGOR: *Macarların Ataları.*
Kutlu bir geyiğin peşinde denizi ve bataklıkları geçerek Macaristan topraklarına ulaşırlar.

HÜRMÜZ: *Batı Tanrısı.*
Moğollara göre 55 Batı Tanrısının başında bulunur. Derin bir bilgiye sahiptir.

IDIK: *Azat Kurban.*
Doğaya salarak başıboş bırakma şeklinde gerçekleşen kurban.

IRIK: *Kehanet.*
Falcılık. Gelecekten haber verme.

IRKIL: *Efsanevi Şaman.*
Yeryüzündeki ilk şamandır. Üç yıl önce ölenleri bile diriltir, körlerin gözünü açar.

IRMAK ANA: *Irmak Ruhu. (Dişi)*
Türklerde iki ırmağın kesiştiği yerler özel öneme sahiptir ve buralarda yaşar.

IRMAK ATA: *Irmak Ruhu. (Erkek)*
Orta yaşlı bir adam görünümündedir.

IRMAK İYESİ: *Irmak Ruhu.*
Kadın kılığında kıyıya yaklaşır. Irmağın sesi aslında onun şarkısıdır.

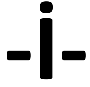
ISIYAH: *Bahar Bayramı.*
Daire şeklinde toplanılıp kımız içilir ve meydanda yakılan odunun üzerinden atlanır.

IŞANÇ: *Din.*
Doğaüstü, kutsal ve ahlaki öğeler taşıyan, ayin ve uygulamalara sahip inançlar bütünü.

ITOGA: *Tarla Tanrıçası.*
Tarlaları ve ekenekleri korur.

IZIH: *Hayvan Tanrısı.*
Idık olarak doğaya salınan azat kurbanları koruyan Tanrıdır.

İBİŞ: *Soytarı.*
İnsanları güldüren kişi. Hokkabaz, şaklaban.

İÇÇİ: *Koruyucu Ruh.*
Herhangi bir varlığın koruyucu ruhu. O varlıkla özdeşleşmiştir.

İÇİTE: *Sağlık Tanrıçası.*
Hastalıkları önler, insanlara sağlık verir.

İDİ: *İlah.*
Yaratıcı. Sahip, malik, efendi. Tanrı. Sahiplik ve kutluluk anlamları içerir.

İKSİR: *Büyülü Sıvı.*
Yenileyici ve şifa verici, diriltici, sıra dışı güçler verdiğine inanılan içkilerdir.

İL İYESİ: *Vilayet Ruhu.*
Şehrin veya bir yerleşim biriminin koruyucu ruhu.

İLEMEN: *Efsanevi Hakan.*
İlemen boyunun atasıdır.

İLENÇ: *Lanet.*
Kötü kader, kötü son, felaket gibi insanın başına gelen ve peşini bırakmayan olumsuzluklar.

İLENMEK: *Lanet Okumak.*
Başka birisi için kötü temennilerde bulanmak. Lanetlenmesini istemek.

İMERE: *Cemre Cini.*
Havayı, toprağı, suyu ısıtıcı gücü vardır. Baharda göğe yükselir sonra inip buzları eritir.

İN İYESİ: *Mağaranın Koruyucu Ruhu.*
Türklerde mağarlalar gizemli hatta kutlu mekanlardır. İn İyesi buraları korur.

İNEHSİT: *Doğum Tanrıçası.*
Gülüşleriyle doğum yapan kadına hatta doğuran ev ve ahır hayvanlarına yardım eder.

İRLE: *Ölüler Tanrısı.*
Yeraltında yaşar. Kırk köşeli evinin önündeki dokuz çam ağacına dokuz oğlu atlarını bağlar.

İRİS: *Koruyucu Tanrıça.*
Kötü ruhları kovan tanrıçadır.

İRŞİ: *Peri.*
Perikızı. Cisimsiz dişil varlık. Çok güzel bir kız kılığına bürünür.

İYE: *Koruyucu Ruh.*
1. Sahip. Koruyucu. Bir şeyin maliki. 2. Bir şeyin koruyucusu, koruyucu ruhu.

İZENÇ: *Din.*
Doğaüstü, kutsal ve ahlaki öğeler taşıyan, ayin ve uygulamalara sahip inançlar bütünü.

İZGE: *Mukaddes.*
Kutsal, bereketli, hayırlı manalarına gelir.

-K-

KABULGAN: *Şekil Değiştirme.*
Başka bir varlığa dönüşme. Metamorfoz. Kılık değiştirme. Genellikle silkinerek gerçekleşir.

KABULGAMAK: *Şekil Değiştirmek.*
Başka bir varlığa dönüşmek. Genellikle bir hayvan kılığına girme yaygındır.

KAÇAL: *Saçsız Kahraman.*
Kurnaz ve hazırcevaptır. Aklı ve şansı sayesinde devlerden, haydutlardan kurtulur.

KAFDAĞI: *Efsanevi Dağ.*
Bilinmeyen bir yerde bulunan ve ulaşılamaz yükseklikteki, efsânevi canlıların yaşadığı dağ.

KALAYKAN: *Ocak Tanrıçası.*
Ocağı ve ateşini korur. Kal (kellik) ve Moğolca Gal (ateş) ile ilgilidir.

KALÇABAY: *At Tanrısı.*
Ateşi, atları ve atçılığı korur. Toprak yarılarak içine girip kaybolduğuna inanılır.

KALÇAN: *Ateş Tanrısı.*
Ateşin koruyucu ruhu olarak saygı gösterilir. Kendisine keçi kurban edilir.

KALDAZ: *Ateş Tanrıçası.*
Ateşin ve büyükbaş hayvanların koruyucusudur. Emrindeki canlılara Kaldazın adı verilir.

KALDAZIN: *Ateş Cini.*
Ateşin içinde oynar. Kısa boyludur. Sakalı yedi karıştır. Sakalları kirpi oku gibidir.

KALGANÇI: *Kıyamet.*
Kalganan (sıçrayıp kalkılan) gün. Dünyanın ve evrenin yokolacağı ölülerin diriltileceği gün.

KALKUDAY: *Semavi İlah.*
Soyut bir kavram olarak yer alır. İnsan biçimli değildir.

KALOĞLAN: *Saçsız Kahraman.*
Kurnazlığı ve bahtı temsil eder. Zor durumlardan aklı ve şansı sayesinde kurtulur.

KAM: *Şaman.*
Ruhlarla irtibat kurabilir. Dualarıyla hastaları sağaltabilir ve kötü ruhları kovabilir.

KAMBAR: *At Tanrısı.*
Atları korur, eğlenceyi sever. İslam ile birlikte Hz. Ali'nin at uşağı Kamber ile özdeşleşmiştir.

KAMHAN: *Efsanevi Hakan.*
Bayındır Han'ın atasıdır. Aynı zamanda güçlü bir kamdır. Şamanların atasıdır.

KAMOS: *Kabus Cini.*
Kabuslara ve karabasanlara neden olan kötü ruh. Kedi gibi sessizce gezer. Keçiye benzer.

KANIKAY: *Efsanevi Hanım.*
Savaşçı 40 Alpkız yardımcısı vardır. Savaşçıdır. Manas öldüğünde ilaç yaparak onu diriltir.

KANIM HAN: *Güven Tanrısı.*
Yeryüzündeki dürüst ve güvenilir insanları korur.

KANIRMAĞI: *Yeraltı Nehri.*
Yeraltında akar. İçindeki sıvı su değil kandır. Bu ırmak masallarda bazen uçan atlarla geçilir.

KARABASAN: *Kabus.*
İnsanların korkulu rüyalar görmesi demektir. İnsanların üzerine çöken bir varlık neden olur.

KARABASMA: *Kabus.*
Kötü ruhların veya cinlerin neden olduğuna inanılır. Bu ruhlar bazen ölümcül olabilmektedir.

KARABASTI: *Halüsinasyon.*
Gerçekmiş gibi algılanan kötü rüyalar. Azerilerde hayalet görme.

KARAÇURA: *Kötü Cin.*
İnsanları korkutan hatta zarar veren ruhlardır.

KARAGUŞ: *Kuş Tanrısı.*
Kuşlara hükmeder. Tanrı Ülgen'in oğludur. Bazı yörelerde kartal halayı ile temsil edilir.

KARAHAN: *Efsanevi Hakan.*
İnsanların önderidir. Gücü ve otoriteyi vurgular.

KARAKIRNAK: *Tırnaklı Canavar.*
Bedeni baştan başa kıllarla ve tırnaklarla örtülü bir varlıktır. Sudaki insanlara zarar verebilir.

KARAKIZLAR: *Kötülük Tanrıçaları.*
Erlik Han'ın kızlarıdırlar. Adları bilinmez. Göğe çıkan şamanı ayartmaya çalışırlar.

KARAKORŞAK: *Hayvan Cini.*
Eşek, köpek, domuz, keçi kılığına girdiğine inanılan bir varlıktır.

KARAMAT: *Sanrı Cini.*
Kabuslara neden olan ve hezeyan ve psikolojik bozukluklar ortaya çıkaran kötücül varlık.

KARAOĞLANLAR: *Kötülük Tanrıları.*
Erlik Han'ın oğulları. Kara fırtına ile kan yağdırırlar. 9 kat yeri simgelerler.

KARAŞ: *Karanlık Tanrısı.*
Karanlığı oluşturur. Geceleri hüküm sürer. Kara Yılanları vardır.

KARAV: *Kabus Cini.*
Kabuslara neden olur. Karağ sözcüğü kimi yörelerde kabus anlamında kullanılır.

KARÇANA: *Kar Güzeli.*
Ayaz Ata'nın (veya noel Baba'nın) torunudur. Çocuklara hediyeler dağıtır.

KARGIMA: *Beddua.*
Bir varlık için kötü dilekte bulunmak ve bu amaçla Tanrı'ya yakarmak.

KARGIŞ: *Beddua.*
Bir insan için kötü temennilerde bulunma ve bu amaçla Tanrı'ya yakarma.

KARKIZ: *Kar Güzeli.*
Ayaz Ata'nın (veya noel Baba'nın) torunudur. Çocuklara hediyeler dağıtır.

KARLUK: *Duman Tanrısı.*
Ülgen'e kurbanların ruhlarını iletir. İnsanların yaşamlarını denetler. İşareti dumandır.

KARTA: *Ahırın Koruyucu Tanrısı.*
Ahır hayvanlarını korur. Bazen onlara yem verir.

KARTAL ANA: *Kartal Tanrıça.*
Merküt kabilesi kara bir kartaldan, Yurtas kabilesi ise beyaz bir kartaldan türemiştir.

KARTAL ATA: *Kartal Tanrı.*
İlk Macar kralının annesi bir doğandan hamile kalmıştır.

KARUK: *Karanlık.*
Ölümcül, yok edici karanlık. Hiçliği ifade eder.

KARZIT: *Temizlik Tanrısı.*
İnsanlara temizliği öğretmiştir. Ülgen Han'ın oğludur.

KATAY: *Deprem Tanrısı.*
40 boynuzlu boğasıyla deprem oluşturur. Yeraltındaki demir evinde yaşar.

KAY: *Destan.*
Şiir şeklindeki söylence. Göğüsten ve gırtlaktan çıkan seslerle okunur.

KAYADAN: *Güç Tanrısı.*
Kuvveti sembolize eder.

KAYAKAPISI: *Yeraltı Geçidi.*
Yeraltı Dünyasına giden geçidin kapısıdır. Uzak diyarlardaki bir mağaranın içinde bulunur.

KAYÇI: *Destan Okuyucu.*
Doğru okumayanları destanın kahramanı cezalandırır, başına felaket gelir.

KAYIŞ: *Çarpık Cin.*
Kendi ayakları üzerinde durup yürüyemez. İnsanları aldatıp, onun boynuna biner.

KAYRA: *Yaratıcı Tanrı.*
Baş Tanrı. Herşeyin yaratıcısıdır. Göğün 17. katında oturur. Diğer Tanrıları da o yaratmıştır.

KAZAK HAN: *Efsanevi Hakan.*
Kazakların Atasıdır. Alaş Han'ın oğludur.

KAZAN İYESİ: *Kazanın Koruyucu Ruh.*
Genellikle kazanın içinde oturur, kazan uzun süre kullanılmazsa bazen kapağını oynatır.

KAZIRGAN: *Cehennem Çukuru.*
Kötü ruhların doğruluğa kaldığı ateş çukuru.

KELÇE: *Kel Kahraman.*
Çokbilmiş, kurnaz ve talihlidir. Ukala ve alaycı olarak da görünür.

KELEMTER: *Dev İnsan.*
Başları bulutlardan bile yüksektir. Eski çağlarda yaşamışlardır.

KELENİ: *Şaman Ruhu.*
Şaman kaçan ruhları geri getirmesi için Keleni'yi gönderir. Peltek dilli, kekemedir.

KELEY: *Yarı Tanrı.*
Peltek dilli, kekemedir. Annesi Ülgen'in kızlarından biridir. Babası ise bir şamandır.

KELTEGEY: *Şaman Ruhu.*
Şamanın yanında bulunan ruhtur. Çok kıskançtır. Bazen şamanı dinlemez.

KEMPİR: *Dev.*
İnsanın topuklarından kanını emer ve yer altına götürüp tutsak eder sonra da acıkınca yer.

KEMPİR-KUŞAK: *Devkuşağı.*
Gökkuşağı. Kempir oradan gezinir. Pura adlı atlar üzerinde yürürler.

KENÇLİYÜ: *Potlaç.*
Beyin veya hakanın mallarını kendi isteğiyle talan ettirmesi. Bu şanını ve şerefini yüceltir.

KEPE: *Başmelek.*
Tanrı'nın en önemli yardımcısı olan melektir. Yerin içini ve yeraltını yönetir.

KER: *Kötü Varlık.*
Kötülüğün kendisini ve kötü varlığı tanımlar. İsmin başında bir sıfat olarak kullanılır.

KEREH: *Kurban.*
İlahi bir amaçla kesilen veya doğaya salınan hayvan ya da doğaya saçılan yiyecek, içecekler.

KEREY: *Arabozuculuk Tanrısı.*
İnsanlar arasına nifak sokar. Yes / Ças (Demir) bilekli olarak betimlenir.

KILAY İYESİ: *Hayvanlar Ruhu.*
Hayvanların koruyucu ruhu. Vahşi bir hayvan görünümündedir.

KIPÇAK: *Efsanevi Hakan.*
Kıpçak boyunun atasıdır. Bir ağacın kovuğunda doğmuştur.

KIR ANA: *Kırın Koruyucu Ruhu. (Dişi)*
Kırları korur. Kırlarda başı derde giren insanlara yardım eder.

KIR ANA: *Kırın Koruyucu Ruhu. (Erkek)*
Tek ağaçlarda veya çalılarda yaşar. Ona ekmek kırıntıları ve bir demet ekin verilir.

KIR İYESİ: *Kırın Koruyucu Ruhu.*
Uzun elli, uzun kollu, uzun parmaklı, yarı insan yarı yarı ağaç görünümlüdür.

KIRGIL: *Merhamet Tanrısı.*
İnsanları korur ve onlara şefkat gösterir.

KIRGIZ ATA: *Efsanevi Hakan.*
Kırgızların Atası. Kırgız ulusunun kurucusu ve koruyucusu olarak kabul edilir.

KIRK: *Kutsal Sayı.*
Türklerde her alanda ön plana çıkan kutsal bir simgedir. İslam'ın etkisiyle önemi artmıştır.

KIRKLAR: *Kırk Evliya.*
Her çağda kimliği bilinmeyen kırk kutlu kişi vardır. Dünya bunların hürmetine ayakta durur.

KIRKAVLAN: *Kırk Evliya.*
Kırk eren tarafından veya kırk şaman veya onlar tarafından korunan kutlu kişilerdir.

KIRSUT İYESİ: *Koruyucu Ruh.*
İnsanın kendi iyesidir, yanında bulunduğu o insanı korur.

KISIL: *Öfke Tanrısı.*
Kızıl bir kılıcı ve kızıl bir topuzu vardır. İnsanlara öfke duygusu verir.

KIŞ HAN: *Kış Tanrısı.*
Kış mevsimini düzenler ve zamanında başlayıp zamanında sona ermesini sağlar.

KIYANLAR: *7 Tanrıça.*
Ülgen'in 7 kızlarıdır. Sanat ve estetikte insanlara ilham verirler. Hiçbirisinin ismi bilinmez.

KIYATLAR: *7 Tanrı.*
Ülgen'in 7 oğullarıdır. Yedi kardeştirler. Yedi boyu korurlar. Yedi Kat göğü sembolize ederler.

KIZAGAN: *Savaş Tanrısı.*
Savaşçılara ve askerlere kuvvet verir, yenilmez kılar. Kayra Han'ın oğludur.

KIZIL-ALMA: *Fetih Ütopyası.*
Türklerin, tek bayrak altında toplandığı devleti anlatır. Fethedilmek istenen ülkeleri simgeler.

KİLHAN: *Efsanevi Hakan.*
Kildağ'da yaşayan hakan. Kendisine dağın etrafını çeviren balçıktan dolayı ulaşılamaz.

KİLİN: *Boynuzlu At.*
Tek boynuzu vardır. Boynuz gücü simgeler.

KİLTİ: *Evin Koruyucu Tanrısı.*
Bazen evdeki eşyaların yerini değiştirir. Ev taşınırken önce simgesel olarak o götürülür.

KİMSENE: *Ev Cini.*
Evlerde yaşarlar. Evin ve ailenin koruyucusu olarak görülürler.

KİREMET: *Tabu Bölgesi.*
Tabu Alanı. Ölen kişinin ruhunun yerleştiği yerdir. Her köyün kendi Kiremeti bulunur.

KİŞTEY: *Zina Tanrıçası.*
Baştan çıkarıcı, ayartıcı Tanrıça. Sekiz gözü vardır. Siyah bir tilkiye dönüşebilir.

KİTRE İYESİ: *Ahırın Koruyucu Ruhu.*
Genelde ahırda ve avluda yaşar ve orada yaşayan canlılara sahip çıkar.

KOÇA: *Bereket Tanrısı.*
23 Martta bu bayramın düzenlendiği aynı adlı Tanrıya bereket töreni yapılır.

KOÇAGAN: *Bereket Töreni – Bahar Gündönümü.*
Bahar Bayramı. 22-23 Mart. Herşeyin o gece bir an uyuyup tekrar uyandığına inanılır.

KOKPAR: *Kutlu Oyun.*
Amaç, hayvan derisinden bir tulumu, at üstünde taşıyarak belirli mesafeyi aşmaktır.

KOM ANA: *Vaftiz Annesi.*
Hristiyan Türklerde Vaftiz Töreni ile birlikte ortaya çıkan manevi annelik.

KOM ATA: *Vaftiz Babası.*
Hristiyan Türklerde Vaftiz Töreni ile birlikte ortaya çıkan manevi babalık.

KONCALAZ: *Kış Cini.*
Kürklüdür. Kışın geceleri gezer. Elindeki kocaman bir tarakla vurarak insanı yaralar.

KONRUL: *Anka Kuşu.*
Kızıl renkli devasa kuş. Yeniden dirilişi simgeler. Hergün yeniden doğar. İkizi Toğrul'dur.

KOPUZ: *Kutsal Çalgı.*
Bağlama'nın atası olan çalgı. Aldaçı (Ölüm Tanrısı) bile Kopuz'un sesinden korkar.

KORAV: *Tabu.*
Yapılması, dokunulması, gidilmesi, söylenmesi dinsel veya metafizik açıdan yasak olan şey.

KORBOLKO: *Ateş Kuşu.*
Ateşi veya çakmaktaşlarını yeryüzüne o indirmiştir. Tanrı Ülgen tarafından gönderilmiştir.

KORKOY: *Yeraltı Canavarı.*
Çölde yaşadığına inanılan, devasa bir solucan görünümlü canavardır.

KORKUT ATA: *Efsanevi Ozan.*
Ozanların atasıdır. Sıra dışı özellikleri vardır. Kopuzun bulucusu odur. Kuşların dilini bilir.

KORMUSTA: *Batı Tanrısı.*
55 Batı Tanrısının başıdır. Bilgedir. Körmöslerin önderidir. Kürmez ile özdeştir.

KOROĞLU: *Efsanevi Kahraman.*
Annesi ışıktan hamile kalır ve diri diri gömülür. Mezarda doğar, ölmüş anasını emerek büyür.

KOROSUN: *Sağlık Tanrısı.*
Hastalıkları iyileştirir. İnsanlara şifa verir.

KORSAN: *Deniz Haydutu.*
Tek bacaklı, tek gözü kapalı, takma çengel kolludur.

KORŞAK: *Hayvan Cini.*
Eşek, köpek, keçi kılığına girdiğine inanılan bir varlık. Eve gelerek insanlmarı kandırıp kaçırır.

KOSA: *Bahar Şenliği.*
Nevruza birkaç gün kala başlayan ve Nevruz gününün sonuna kadar devam eden şenliklerdir.

KOTAZ: *Nazarlık.*
Gözün (nazarın) gücünden koruyan nesne. Çok kuvvetli nazarlar kotazları bile parçalar.

KOVAK: *Gökyüzü Tanrısı.*
Yaratıcı Tanrı. Tunguzlarda Kovak (Kovakı) ve ikizi Savak (Savakı) olarak görünürler.

KOVUÇ: *Şeytan Çıkarma.*
Cin kovma. Şeytan kovalama, eksorsizm. Kötü ruhların uzaklaştırılması işlemidir.

KOVUÇU: *Şeytan Çıkaran.*
Kötü ruhların uzaklaştırabilen kişi. Kötü ruhu bir kez yakalayan kişi Kovuçu olur.

KÖÇÜT: *Can Değiştirme.*
Bir kişinin ilahi bir anlmaşma ile başkasının yerine ölmeyi kabul etmesidir.

KÖMEY: *Gırtlak Şarkısı.*
Göğüsten ve gırtlaktan çıkan seslerle okunur.

KÖRMÖZ: *Hayalet.*
Ölmüş insanların ruhları. Ruh. İyilik ve kötülük yapan ruhların tamamı. Görünmeyen varlık.

KÖSE: *Bereket Oyunu.*
Çocuklar boyunlarına zincir asıp kürk giyer ve evleri dolaşır. O eve bereket dağıtırlar.

KÖSPEĞEN: *Sihirli ayna.*
Geleceği, geçmişi ve uzak diyarları gösterir.

KÖYLEK: *Yeraltı Cadısı.*
Yeraltında yaşar bazen çıkıp insanları kaçırır.

KU HANIM: *Gazap Tanrıçası.*
Yeraltındaki kara suların en dibinde yaşar. Kara Tilki kılığına girebilir. Çok merhametsizdir.

KUBAMARAL: *Kutsal Geyik.*
Alageyik. Kutsal bir hayvandır. Bazen erenler alageyiğe dönüşür.

KUDAY: *Hüda.*
Tanrı, Yaratıcı. Türkçe Kut (kutsallık, kutluluk) kökünden türemiştir.

KUĞU ANA: *Kuğu Tanrıçası.*
Finlilerin Ku adlı Ay Tanrısını da akla getirmektedir.

KUĞU ATA: *Kuğu Tanrısı.*
Bazı Türk boyları kuğudan türediklerine inanırlar. Örneğin Ku'lar (Lebedler).

KULBASTI: *Halüsinasyon.*
İnsanları aldatan ve sonra da öldüren kötü ruh veya canavar olarak görünür.

KULDUR: *Harami.*
Denizlerde veya karada soygunculuk yapan taşıtları ele geçiren kimse.

KURGAN: *Türbe.*
Kutsal mezar. İçinde ulu ve kutlu kişilerin yattığı dikkat çekici gömüt.

KURGAN İYESİ: *Kurganın koruyucu ruhu.*
Kurgandaki mezarı rahatsız edenlerin veya mezar soyguncularının başına felaketler getirir.

KURHAN: *Efsanevi Hakan.*
Kurdağ'da yaşayan bir hakandır. Sümerlerde yer altı ve dağ tanrısının adı Kür'dür.

KURT ANA: *Kurt Tanrıça.*
Hemen hemen tüm Türk boyları ortak bir inanış olarak dişi kurttan türediklerine inanırlar.

KURT ATA: *Kurt Tanrısı.*
Kurtları koruyan ve aynı zamanda kurt kılığına girebilen tanrıdır.

KURUMSAK: *Kanlı Kurban.*
Tanrısal veya dini bir amaçla kesilecek hayvan.

KUT: *Kutsal Enerji.*
Kutsal yaşam gücü. Bereket. Hayat verici, mübarek gibi anlamları vardır. Tanrısal enerji.

KUTAN: *Balıkçıl Kuşu.*
Yaratılış efsânelerinde geçen kutlu bir hayvandır.

KUTYA: *Köpek Tanrı.*
Bazı Macar boyları köpekten türediklerine inanırlar. Köpek ruhları yeraltına götürür.

KUYAŞ: *Güneş Tanrısı.*
Göğün yedinci katında oturur. Yeryüzüne yaşam verir.

KUYU İYESİ: *Kuyu Ruhu.*
Kuyular başka alemlere açılan kapılar olarak kabul edilir. Buraların koruyucu ruhları vardır.

KUZAR: *Efsanevi Hakan.*
Hazarların ve Azerilerin Atası.

KUZHAN: *Efsanevi Hakan.*
Kuzdağ'da yaşayan hakandır. Soğuktan ve rüzgardan dolayı kendisine ulaşılamaz.

KÜBEY: *Doğum Tanrıçası.*
Akgölden getirdiği sütü doğacak çocuğun ağzına damlatır. Çocuğa ruh verir.

KÜĞ: *Şiir.*
Uyaklı ve dizi hâlindeki cümlelerden oluşan söz ve ifâdeler.

KÜLDÜRGİŞ: *Güldürü Cini.*
Çok büyük göğüsleri olan kızlardır. İnsanların yollarını kesip gıdıklarlar.

KÜMBET: *Türbe.*
Kutsal mezar. İçinde ulu ve kutlu kişilerin yattığı dikkat çekici gömüt.

KÜMBET İYESİ: *Kümbetin koruyucu ruhu.*
Kurgandaki mezarı rahatsız edenlerin veya mezar soyguncularının başına felaketler getirir.

KÜMÜR: *Kömür Tanrısı.*
Kapkara bir görünümü vardır. Erlik Han'ın oğludur. Gömleği kara dumandandır.

KÜPEGİREN: *Cadı.*
Evler yıkan, bozgunculuk yapan, şekil değiştiren, bir kadındır. Sonra küpe girip saklanır.

KÜRMEZ: *Ruhlar Tanrısı.*
Yeraltındaki ruhların (Körmöslerin) önderidir. Hürmüz ile özdeşlemiştir.

-L-

LAK-RAK-ZAK: *Efsane Ülkeleri.*
Üç efsane ülkesi. Oğuz Han bu ülkelere seferler düzenleyerek fethetmiştir.

LAYLAY: *Ninni.*
Çocukları uyuturken söylenen masalsı şarkı.

LOKMAN: *Hz. Lokman Peygamber.*
Tıpçıların Piri. Ölümsüzlük iksirini bulduğu ancak formülünü kaybettiği söylenir.

LOSON: *Su Tanrısı.*
Suları ve su kaynaklarını yönetir. Temizliklerini sağlar.

LOVUN: *Yeraltı Tanrısı.*
Yeraltının yönetciliğini yapar. Yeryüzüne kötü ruhlar gönderir.

LUR: *Yaratıcı Kuş.*
Efsanevi Yaban Ördeği. Sulara dalarak çamur çıkarmış ve yeryüzü meydana gelmiştir.

-M-

MAĞUŞ: *Kahin.*
Ateşperest rahip. Sihir yapabilme, rüyâları yorumlayabilme kehanet yetenekleri vardır.

MAL İYESİ: *Hayvanların Koruyucu Ruhu.*
Atların ve sığırların koruyucu ruhudur.

MALAHAY: *Ceza Tanrısı.*
Suçlu insanların cezalarını verir. Yeraltında yaşar.

MANAS: *Efsanevi Hakan.*
Elinde kan pıhtısı ile doğar. Anasının karnında on ay kalmıştır. Yedi günde yedi yaşına gelir.

MANGADAY: *Çokbaşlı Ejder.*
Ölmesi için tüm başlarının kesilmesi gerekir.

MANGUS: *Canavar.*
Hortlak, dev, ejderha gibi içeriklerin tamamını kapsar.

MANKURT: *Bilinçsiz Köle.*
Başına deve derisi gerilerek bilinci yok edilen köle.

MATIR: *Cesaret Tanrısı.*
Korkusuz bir savaş tanrısıdır. Erlik Han'ın oğludur. Taş bilekli olarak betimlenir.

MAY ANA: *Varlık Tanrıçası.*
Kırk başlı bir kadındır. Bebeklere ruh verir. Göğün üçüncü katında oturur.

MAY ATA: *Varlık Tanrısı.*
İnsanların koruyucusu, kollayıcısı ve gözeticisidir. Göğün üçüncü katında oturur.

MAYGIL: *Su Tanrıçası.*
Yeryüzündeki sulardan sorumludur.

MEÇİK: *Vampir.*
İnsanların kanını emer, içlerinde büyür. Ölüm saçan kambur bir yaşlı kadındır.

MEÇKEY: *Vampir.*
Kan emici varlık. Tağun yani veba hastalığı taşıdığına inanılır.

MEKİR: *Aldatıcı Cin.*
Tanıdığı bir kişinin kılığına bürünür ve kişiyi çağırıp götürerek kaybeder.

MENERİK: *Şaman Hastalığı.*
Kişi bu hastalığa yakalanınca ağzından kan gelir ve bölece şaman olur.

MENGÜ: *Mani.*
Maniheizmin Kurucusu. Bu dinde Aydınlık ile Karanlık iki rakip olarak karşı karşıya durur.

MENGÜÇ: *Derviş Küpesi.*
Teslimiyet Küpesi. Dünyadan ve dünyasal etkenlerden soyutlanmayı simgelerler.

MERDE: *Efsanevi Hakan.*
Altay Türklerinin atası ve koruyucusu olduğuna inanılır. Yağmur yağdırma gücü vardır.

MERGEN: *Akıl Tanrısı.*
Herşeyi bilir. Aklı ve zekayı temsil eder. Göğün yedinci katında oturur. Bilgelik sahibidir.

MERKÜT: *Kutsal Kuş.*
Bu kartal tüm ömrü boyunca şamanı korur ve yardımcı olur.

MEŞE İYESİ: *Ormanın Koruyucu Ruhu.*
Keyfi yerinde olduğunda kalın sesle şarkı söyler. Meşe ağacı kılığındadır.

MILAHSIN: *Hayvan Tanrıçası.*
Ahır hayvanlarını korur.

MISTAN: *Cadı.*
Çirkin suratlı yaşlı bir kadındır. İnasanların kanını emer veya kaçırıp yer.

MİTE: *Bit Cadısı.*
Genç ve saf kızları kandırıp evine götürür ve onlara başındaki bitleri ve pireleri temizletir.

MODUN: *Ağaç Tanrısı.*
Bir yerden başka bir yere havada uçarak gidebilir. Bedeni sık tüylerle ve kabuklarla kaplıdır.

MUGAL: *Moğolların Soy Atası.*
Bulca Han'ın oğludur. Oğuz Han'ın amcası ve kaynatası olarak anlatılır.

MUNÇUK: *Nazarboncuğu.*
Kişinin veya atın boynuna takılan değerli taş; arslan tırnağı, muska gibi şeyler.

MUSHAN: *Efsanevi Hakan.*
Musdağ'da yaşayan bir hakan. Buzullar nedeniyle ulaşılamaz.

MÜREN: *Okyanus Tanrısı.*
Okyanusları yönetir. Moğollarda Irmak Tanrısıdır.

-N-

NAĞAR: *Halk Hikayesi.*
Masal. Köy odalarında anlatılan genelde uzun olağanüstü öyküler.

NALBAN: *Gökyüzü Tanrıçası.*
Gökyüzünün düzgün işlemesini sağlar.

NAMA: *Nuh Peygamber.*
Hz. Nuh veya benzer özellikler taşıyan bir kişi. Güvercen onun kutlu kuşudur.

NARDUGAN: *Kış Bayramı – Kış Gündenkliği.*
22 Aralıktan ilk dolunaya kadar kutlanır. Güneşin ölüp ertesi gün yeniden doğduğuna inanılır.

NARTLAR: *Efsanevi Halk.*
Destanlarda adı geçen yiğit bir halktır. Kafkas halklarının tamamına ait olan bir efsanedir.

NATIKAY: *Kutsal Bölge.*
Türklerin yeryüzünde ilk var olduğu ve oradan Dünya'ya dağıldığı bölgenin adı.

NAVRUZ: *Bahar Bayramı.*
22-23 Mart'ta tüm Orta-doğuda ve Orta-asyada kutlanan bir bayramdır.

NAYMAN ANA: *Söylencesel Kutsal Ana.*
Ruhu Dönenbey (Dönenbay) adlı bir kuşa dönüşmüştür.

NEME: *Cin.*
İyi veya kötü Ruh. Soyut varlık. Aruğ (İyi) ve Kara (Kötü) olanları vardır.

NİGEZ İYESİ: *Evin Temelinin Koruyucu Ruhu.*
Evin sağlam durmsanı sağlar ve depremlerde evi korur.

NOKAY ANA: *Köpek Tanrıça.*
Bir prenses ile evlenen Köpek'den türediklerine inanan eski Moğol kabileleri vardır.

NOKAY ATA: *Köpek Tanrı.*
Moğolların bazı boylarının ve Kıtan'ların atası olarak kabul edilir.

NOYON: *Asker Tanrısı.*
Askerleri ve orduyu korur.

NUVAK: *Masal.*
Olağanüstü, gerçekdışı hikaye.

-O-

OBA İYESİ: *Oba Ruhu.*
Her obanın kendi koruyucu ruhu olduğuna inanılır.

OBOT: *Doyumsuzluk Cini.*
Sürekli yer ama doymazlar. İnsanlara musallat olarak tüm servetini harcatırlar.

OCAK: *Kutlu Nesne.*
Cezalandırıcı, temizleyici, tedavi edici, bereket verici olarak da görülür.

OCAK İYESİ: *Ocağın Koruyucu Ruhu.*
Ocağa su dökülmez, kendiliğinden sönmesini beklenir. Çünkü bu ocağın ruhunu kızdırabilir.

OD ANA: *Ateş Tanrıçası.*
Kırmızılar giymiş yaşlı bir kadındır. Ateşin yalımıyla dalgalanan kırmızı bir kaftanı vardır.

OD ATA: *Ateş Tanrısı.*
Dokuz ateş ırmağının kavşağında dokuz köşeli bakır bir evde yaşar.

OD İYESİ: *Ateş Ruhu.*
Yatağı yağlı kurum ve istir; soluğu dumandır, aşı kuru odundur. Köz yastığı, kül yorganıdır.

ODDENİZ: *Ateş Denizi.*
Dünyanın en sonundadır. Ateşten bir deniz şeklindedir. Ateş ırmakları buraya dökülür.

ODMAN: *Küçük Oğul.*
Ocağın, ev ateşinin devamlılığını sağlayan, evde kalan en çocuk. Büyükler yeni ev açar.

ODTİGİN: *Küçük Şehzade.*
Masallardaki başarılı olan Küçük Şehzade figürüdür. Hanedanı devam ettirme hakkı onundur.

OĞAN: *Rab.*
Yaratıcı. Evreni ve varlıkları yaratan güç.

OĞUZ: *Türklerin Atası.*
İlk Türk Devleti'nin kurucusu. Bozkurt onun kılavuzudur. Soyundan Bozoklar ve Uçoklar türer.

OKAY: *Sihirbaz Tanrısı.*
Su altında yaşar. Kalesi insan kafatasından örülüdür ve Kan Denizinin ortasındadır.

OLCA: *Türklerin Soy Atası.*
Türklerin ve Moğolların ilk atası. Nuh Peygamberin oğlu. Kurt sütü içmiştir.

OLUNGU: *Destan.*
Şiir şeklindeki söylence. Olanların, olmuşların öyküsü demektir.

ONGAN: *Arma.*
Üzerinde soyu temsil eden hayvan simgesi vardır ve soyluluk alameti olarak kullanılır.

ONGON HAN: *Bereket Tanrısı.*
Bolluk ve bereketin kaynağıdır. Kıtlıkları giderir. Ekinlerin bereketli olmasını sağlar.

ONGUN: *Totem.*
Kutsal hayvan ve onun sembolize edilmiş figürü. Soyundan geldiği düşünülen varlık.

OPKAN: *Vampir.*
Kan emici yaratık. Salgınlar ve ruhsal hastalıklar dâhil olmak üzere birçok belanın nedenidir.

ORDUYOLU: *Samanyolu.*
Macarlarda Hun ordularının buradan yürüdüğüne dair bir inanış vardır.

ORHAN: *Efsanevi Hakan.*
Ordağ'da yaşayan hakan. Soğuktan ve rüzgardan dolayı ulaşılamaz.

ORMAN İYESİ: *Ormanın Koruyucu Ruhu.*
Keyfi yerinde olduğunda kalın sesle şarkı söyler.

OTAGAN: *Şaman.*
Şaman. Din adamı. Türk-Moğol kültüründe daha çok erkek şamanlara verilen addır.

OTAĞ: *Hakan Çadırı.*
Yeryüzü büyük bir otağa benzetilir. Yaşam Ağacı ise onun ortasındaki direktir.

OTAĞ İYESİ: *Çadırın Koruyucu Ruhu.*
Çadırın devrilmesini engel olur. Hatta orta direğinin (Bagan) bile ayrı bir iyesi vardır.

OTAŞ İYESİ: *Ateşin Koruyucu Ruhu.*
Dokuz ateş ırmağının kavşağında dokuz köşeli bakır bir evde yaşar. Her ateşe bir İye gönderir.

OTUY: *Ateş Cini.*
Ateşin içinde oynar. Kısa boyludur. Sakalı yedi karıştır. Sakalları kirpi oku gibidir.

OVO: *Taş Yığını.*
Yolculuklarda güven duası ve mevsim sonu ibadetleri için kullanılır.

OYMAK İYESİ: *Oymağın Koruyucu Ruhu.*
Her aşiretin kendi koruyucu ruhu vardır. Bunlar başka Oymak İyeleri ile kavga edebilirler.

OYOR: *Ced Tanrısı.*
Ata Ruhlarının önderidir. Ozor ruhları ile bağlantılıdır.

OYRAT: *Efsanevi Hakan.*
Oyrat/Kalmuk boylarının atası olarak kabul edilir. Bir evliya olarak görülür.

OZAN: *Halk Şairi.*
Tanrı vergisi (rüyada üç bade içerek) doğaçlama saz çalıp türkü söyleme yetenekleri vardır.

OZOR: *Ata Ruhu.*
Ataların ruhlarını ifade eder. Gelip insanlara yardım edebilirler.

-Ö-

ÖCÜ: *Hayali Varlık.*
Küçük çocukları korkutmak için kullanılan kurgusal yaratıktır.

ÖDÜGET: *Akarsu Tanrısı.*
Köprüden suya bakanlara kızar ve başını döndürür. O kişi de düşer ve bazen boğulur.

ÖĞEN İYESİ: *Avlunun Koruyucu Ruhu.*
Evcil hayvanları sever. Örneğin atların kuyruğunu örmekten çok hoşlanır.

ÖĞÜZ İYESİ: *Akarsuyun Koruyucu Ruhu.*
Suların kirletilmesi onu çok üzer. Suya kirli şeyler dökenlerin başına belalar getirir.

ÖKSÖKE ve ZÜZÜLE: *Çiftbaşlı Kartal.*
Sağ kanadı ile Güneş'i, sol kanadı ile Ay'ı kaplar. Yaşam Ağacının tepesinde döner.

ÖREK: *Zombi.*
İnsanların öldürüldüğü ya da insan kanının akıtıldığı yerde ortaya çıktığı söylenir.

ÖREN İYESİ: *Harabenin Koruyucu Ruhu.*
Harabe ölümle iç içedir. Korkulan yerlerdir, bilinmeyen ışıklar yanar ve müzik sesleri gelir.

ÖRGÜL: *Hayırdua.*
Bir insan için iyi temennilerde bulunma ve bu amaçla Tanrı'ya yakarma.

ÖRÜZMEK: *Söylecesel Hakan.*
Yeryüzüne düşen bir meteorun içinden doğduğu ve kurt sütü içerek büyüdüğü anlatılır.

ÖS: *Can.*
Bir varlığın yaşam gücü. En çok kuş, yılan ve balık olarak temsil edilir.

ÖT: *Zaman Tanrısı.*
Zamanın akışından sorumludur. Zamanın akışını bazen hızlandırır, bazen yavaşlatır.

ÖTÜĞ: *Dua.*
Yakarma. Tanrıya yalvarma.

ÖTÜĞMEK: *Dua Etmek.*
Yakarmak. Tanrıya yalvarmak.

ÖTÜKEN: *Kutsal Başkent.*
Türklerin yeryüzünde ilk var olduğu ve oradan Dünya'ya dağıldığı yerin adı.

ÖZEN: *Ruh Tanrısı.*
Ölüm Tanrısıdır. İnsanların ruhlarını alan tanrıdır.

-P-

PAKTA: *Saban Tanrısı.*
21 Eylülde bu bayramın aynı adlı koruyucu ruhu adına Saban Bayramı düzenlenir.

PAKTAGAN: *Saban Töreni – Güz Gündönümü.*
Saban Bayramı. 21-22 Eylül. İnsanlara yemek dağıtılır.

PAPAY: *Yıldırım Tanrısı.*
İskit mitolojisindeki yedi ilahi yaratıktan biri. Kendisine verilen kurbanları yıldırımla yakar.

PAYNA: *Çam Tanrısı.*
23 Aralıkta bu bayramın aynı adlı koruyucu ruhuna at kurban edilirdi.

PAYNAGAN: *Bağış Töreni – Kış Gündenkliği.*
Bağış Bayramı. 22-23 Aralık. Güneşin ölüp ertesi gün yeniden doğduğuna inanılır.

PEG İYESİ: *Harabenin Koruyucu Ruhu.*
Harabe ölümle iç içedir. Korkulan yerlerdir, bilinmeyen ışıklar yanar ve müzik sesleri gelir.

PİSTEN: *Maymun Ruh.*
Kambur, uzun boylu, tüylü maymun kılığındadır. Genç kıza dönüşür ve insanla ilişkiye girer.

PORHAN: *Şaman.*
Ruhlar alemiyle iletişime geçebilen kişi. İlkel din adamı. Çok güçlü şamanlardır.

PURA: *At Tanrısı.*
Emrinde Pura adı verilen ve şamanı taşıyan atlar vardır. Ülgen Han'ın oğludur.

PUSAT: *Silah.*
Türklerde Kılıç, Ok ve Yay kutlu sayılan silahlardır. (Atasözü: "*At, Avrat, Pusat…*")

-R-

ROM ANA: *Yaban Ruhu.*
Vahşi hayvanları koruduğuna inanılan bir varlıktır. Dağda kalmışlara da yardım eder.

ROMUS ve ROMULUS: *Kurt Atalar.*
İtalyan efsanelerinde bir ırmağa bırakılan ikizleri dişi kurt sudan çıkararak mağarada emzirir.

-S-

SABANTOY: *Güz Bayramı.*
Sabantoy güz gündönümünde (gündüzle gecenin eşitlendiği günde) yapılan bir bayramdır.

SAÇI: *Kansız Kurban.*
Doğaya dökülerek verilen yiyecek ve içecek şeklindeki kurban.

SAÇILGA: *Kansız Kurban.*
Doğaya dökülerek verilen yiyecek ve içecek şeklindeki kurban.

SAGAN: *Efsanevi Hakan.*
Sağan Han'ın kızı ve 40 hizmetçisi bir gölün kenarında sudan hamile kalırlar.

SAĞIZAK: *Başıboş Cin.*
Issız bahçelerde başıboş olarak dolaşır. Yalnız gezen çocuklara sataşır.

SAH: *Amin.*
Dua sonunda *Tanrı Kabul Etsin* anlamında yinelenen bir sözcüktür.

SAKLAB: *Efsanevi Hakan.*
Saklab boyunun atası.

SALHIN: *Rüzgar Tanrısı.*
Rüzgarları yönetir. Rüzgarlara bir at gibi binip onları sürer.

SAMRAV: *Gök Tanrısı.*
Göklerin egemenliğini elinde bulundurur. Bengüsu onun tarafından korunur.

SANLAV: *Ulu Kişi.*
Bir bölgenin ulu kişisi. Çocuklara ad verir, dua eder.

SARGAY: *Merkez Tanrısı.*
88 Tanrının başında bulunur. Moğollarda 8 rakamı kutludur, o nedenle merkezde 88 vardır.

SARGAYAH: *Bahar Bayramı.*
Hristiyan geleneğindeki “Maslenitse” bayramının Türkçe karşılığıdır.

SARI ANA: *Efsanevi Evliya.*
Kadın evliya. Bir kuş şeklinde uçtuğuna inanılır. Işığa dönüşerek her kalpte yaşadığı anlatılır.

SARI HAN: *Ejderha Tanrısı.*
Ejderhaları yönetir. Elinde bakır bir değnek vardır ve yeraltının dokuzuncu katında yaşar.

SARKAN: *Ejderha Tanrısı.*
Ejderhaları yönetir. Elinde bakır bir değnekle yeraltının dokuzuncu katında yaşar.

SATANAY: *Efsanevi Hanım.*
Güzelliğin ve bilgeliğin sembolüdür. Babası Güneş'tir ve annesi Ay'dır.

SATI: *Can Satma.*
Çocukları ölenler ya da olmayanlar, yaşarsa çocuğu manevi olarak kutlu bir kişiye adarlar.

SATILAY: *Fesat Tanrıçası.*
Ruh hastalıklarına ve intiharlara sebebiyet verir. Çıplak ayakları ile sessizce gezer.

SAVACI: *Nebi.*
Tanrının elçisi, habercisi. Kitap getirmemiş peygamber, nebi.

SAYA: *Sürü Tanrısı.*
23 Haziranda bu bayramın aynı adlı koruyucu ruhu için yiyecek toplanır.

SAYAGAN: *Sürü Töreni – Yaz Gündenkliği.*
Sürü Bayramı. 22-23 Haziran. Sayacılar keçi derisine bürünüp evlerden Saya toplarlar.

SAZAKAN: *Kasırga Cini.*
Ejderhaya benzeyen kocaman bir varlıktır. Budaklı boynuzları vardır.

SEHEN: *Bilgelik Tanrısı.*
Bilgeliği ve öğreticiliği temsil eder. İnsanlara öğütler verir.

SELCEN: *Efsanevi Güzel.*
Güzelliği sembolize eder.

SELLÖ: *Deniz Kızı.*
Yarı kadın yarı balık olan varlık. İnsanları kandırıp derinliklere çeker.

SEMENİ: *Yaşam Otu.*
Bir kaba konulan buğdaylar yeşerince etrafına kırmızı kurdele bağlanan bir demettir.

SEMETEY: *Efsanevi Hakan.*
Manas'ın oğlu. Çok yiğit bir kişi olarak tanımlanır.

SEMRÜK: *Efsane Kuşu.*
Devasa bir kuştur. Güneşte yanar ve hergün kendi küllerinden yeniden doğar.

SERGE: *Kutlu Direk.*
At bağlama direği. Bu direğin koruyucu ruhunun (İyesinin) bulunduğuna inanılır.

SIĞIN: *Geyik Tanrı.*
Bazı Türk, Moğol ve Macar boyları, soylarının bu kutlu varlıktan türediğine inanırlar.

SINAKA: *Atasözü.*
Toplumsal bir öğüt vermeyi amaçlayan söz dizisi.

SIRMA: *Efsanevi Kadın.*
Güzel kadın motifini simgeler. Kırk kız dilberi vardır yanında.

SİLKİNMEK: *Şekil Değiştirmek (Mecazen).*
Masal kahramanı başka bir varlığa dönüşmeden önce silkinir.

SOGTO: *Kuzey Tanrısı.*
77 Kuzey Tanrısının başıdır. Hüherdey Han ve Hültey Hanım adlı fırtına tanrılarının babasıdır.

SOHAN: *Karanlık Tanrısı.*
Yeraltında yaşar, Yohan'ın oğludur.

SONA: *Deniz Kızı.*
Denizde yaşayan çok güzel dişi varlık. Deniz kıyılarındaki kayalıklarda şarkı söyler.

SÖĞEK İYESİ: *Mezarlığın Koruyucu Ruhu.*
Ölenlerin ruhlarını cinlerden korurlar. Güneş battığı zaman mezarlığa girilmemelidir.

SÖYLENÇ: *Efsane.*
Nesilden nesile aktarılan, insanüstü varlıkların veya sıradışı olayların öyküleri.

SÖYLENTİ: *Rivayet.*
Herhangi bir olaya dair, toplumda anlatılagelen ama kesin olarak doğrulanmamış haber.

SU ANA: *Su Tanrıça.*
Göğüsleri iri, gözleri kaşsız, siyah ve iridir. İskelede, saçlarını gümüş tarağı ile tarar.

SU ATA: *Su Tanrı.*
Kızınca barajların, büğetlerin veya su değirmenlerinin yıkılmasına neden olur.

SU İYESİ: *Su Ruhu.*
Kıyıya çıkmayı çok sever. Yere değen uzun saçları vardır. Cisimsiz varlıklardır.

SUBUĞA: *Ejderha.*
Uzun kuyruklu, derisi pullu yılan biçimli efsânevi su canavarı.

SUDAN ÇIKMA: *Sudan Doğma Hayvan.*
Kendisi veya atası sudan(gölden) çıkıp gelen bir hayvan veya özellikle at.

SUĞOLTA: *Yaşam Tanrıçası.*
Yaşam ağacının koruyucusu olan tanrıçadır.

SUĞORUN: *Şaman Tanrısı.*
Kara bir karga kılığına girebilir. İyi veya kötü değildir. Kimlerin şaman olacağını bildirir.

SULUKUN: *Yeraltı Kralı.*
Yeraltındaki Büyük Denizi yönetir. Sular altındaki saltanata hükmeder.

SUS: *Yağmur Tanrıçası.*
Geceleri köylerin etrafında dolanıp kontrol eder. Kendisinden yağmur istenilir.

SUSULU: *Deniz Kızı.*
Yarı kadın yarı balık. Denizde yaşayan çok güzel dişi varlık. Kuyruğu balığınki gibidir.

SUVKIZ: *Yarı Kadın Yarı Balık.*
Suyun derinliklerindeki büyük bir kayanın altında bulunan bir sarayda yaşarlar.

SUVKUDAY: *Su Tanrısı.*
Suların enginliğini simgeleyen yaratıcı ruhudur.

SUYLA: *Yazgı Tanrısı.*
Su ile Güneş ve Ay'ın ışığından yaratılmıştır. İnsanların yaşamlarını ve yazgılarını denetler.

SUYLAMAN: *Su Tanrıçası.*
Gölleri, ırmakları ve su kaynaklarını korur.

SÜL: *Ruh.*
İnsanın yaşama gücünü ve varlığını içerdiğine inanılan soyut varlık.

SÜLDE: *Savaş Tanrısı.*
Kişinin benliğini veren ve kendi boyuna (kabîlesine) bağlılığını sağlayan tanrıdır.

SÜMER DAĞI: *İlahlar Dağı.*
Yedi büyük Tanrının yaşadığı yer olarak kabul edilir.

SÜN: *Ruh (Hareketli).*
Ruh. Hayalet. İnsan ruhunun hareketli kısmı. Bedeni terketse bile geri dönebilir.

SÜN HAN: *Aile Tanrısı.*
Ailenin ve soyun koruyucu iyesidir.

SÜR: *Ruh (Sabit).*
Ruh. İnsan ruhunun sabit, hareketsiz kısmı. Bedeni terk ettiğinde insan ölür.

SÜRENGE: *Takvim.*
Bazı doğal olayları dikkate alarak oluşturulan takvim.

SÜRÖ DAĞI: *İlahlar Dağı.*
Tanrıların yaşadığı bir dağ. Dokuz büyük Tanrının yaşadığı yer olarak kabul edilir.

SÜYMESEN: *Deniz Tanrısı.*
Deniz canlılarını ve balıkları da korur.

-Ş-

ŞAHTA ATA: *Noel Baba.*
Kışın ortaya çıkarak yoksullara yardım eden, çocuklara hediyeler dağıtan ermiş.

ŞALIK: *Av Tanrısı.*
Erlik, sarayının kapısını kırınca dilinden ve ayağından yaralamış, peltek ve topal olmuştur.

ŞAMAKAY: *Soytarı.*
İnsanları güldüren kişi. Hokkabaz, şaklaban.

ŞAMAN: *İlkel Rahip.*
İlkel topluluklarda hekimlik, büyücülük, din adamlığı, ruhlarla iletişimcilik yapar.

ŞAŞTI: *Efsanevi Evliya.*
Nogayların atası sayılır.

ŞEKE: *Şarkı Cini.*
İnsanları ıssız yerlerde yakalayıp saatlerce şarkı söyletir.

ŞEŞE: *Haydut Kuş.*
Küçük çocukları öldüren bir kuştur. Doğumun altıncı gününde gelir.

ŞINGAY: *Kargaşa Tanrısı.*
Yeryüzünde kargaşa çıkarır. Karışıklığa sebebiyet verir.

ŞİK: *Şeytan.*
Çirkin görünümlü, hırıltılı sesi olan ve 12 başlı bir varlıktır. Alnında tek gözü vardır.

ŞİMİLTEY: *Yeraltı Tanrıçası.*
Çok uzun bakır bir gagası vardır. Cehennem ve yer altı onun hükmü altındadır.

ŞULBUS: *Cadı.*
Ne yaşlanan, ne çoğalan, ne ölen yaşlı bir kadındır. Tüm gücü kızıl saçlarındadır.

ŞÜĞŞEK: *Şimşek Tanrısı.*
Şimşekler çaktırır ve onları tıpkı bir ata biner gibi sürer.

ŞÜLGEN: *Efsanevi Hakan.*
Sular Diyarının hakanıdır. Açgözlü ve hırslıdır. Ural Batur'un kardeşidir.

ŞÜRELE: *Yarım Cin.*
Ormanlarda yaşar, söylenenin tersini yapar. Tek gözlü, tek kollu, tek bacaklıdır.

-T-

TAHILGA: *Tahıl Sunusu.*
Tahılların (buğday, yulaf, arpa, darı) doğaya veyâ ırmaklara saçılarak sunulmasına denir.

TALAY: *Okyanus Tanrısı.*
19 denizin birleştiği yerde yaşar. Denizlerin yükselip alçalmasına (gel-git) karar verir.

TAMAĞ: *Cehennem.*
Öldükten sonra suçluların cezalandırılmak üzere gittiği yer.

TAMMUZ: *Bereket Tanrısı.*
Sümer kökenlidir. Ahır hayvanlarının ve/veya çobanların koruyucusu olarak görülür.

TANÇULPAN: *Orman Tanrıçası.*
Omzuna yeşil şal örter. Rüzgardan daha hafif bir elbisesi vardır ve tüm vücudu görünür.

TANDIR İYESİ: *Tandırın Koruyucu Ruhu.*
Bazen tehlikeli bir varlıktır. Çocukları ve kedileri ateşin içine çekebilir.

TANHA: *Kader Tanrısı.*
Kişioğlunun doğumundan itibaren onun kaderine hükmeder.

TANLA: *Mucize.*
Akıl almaz, mantıkla açıklanamayan, olağanüstü olay.

TANRI: *İlah.*
İnsanüstü ve insanlar üzerinde egemenliği olan varlık. Yaratıcı.

TANRIÇA: *İlahe.*
Çoktanrılı inançlarda Dişi Tanrı.

TANRIDAĞI: *Kutlu Dağ.*
Tanrıların yaşadığına veya insanlarla Tanrını iletişim kurduğuna inanılan dağ.

TANSIK: *Mucize.*
Olağanüstü, akıl-almaz olay. Peygamberler tarafından Tanrının izniyle gerçekleştirilir.

TAPDUK: *Efsanevi Kahraman.*
Yeryüzündeki kötülükleri yok etmek için Tanrı göndermiştir.

TAPINAK: *Mabet.*
İçerisinde ibadet edilen yer.

TAPINÇ: *Kült.*
Herhangi bir ilahi güce yönelik olarak geliştirilen törenler ve ugulamalar bütünü.

TAPUĞ: *İlahi.*
Dinsel içerikli şiir. Dinsel Musiki.

TARGUTAY: *İlk İnsan.*
Türk, Moğol ve İskit mitolojisinde ilk insan. Âdem.

TARKAN: *Demirci Ustası.*
Türklerde ve Moğollarda demirci demektir. Toplumda saygın bir konumu vardır.

TARLA İYESİ: *Tarlanın Koruyucu Ruhu.*
Kırsaçlı bir kocakarıdır ve Uruk adlı bir ağaçta oturur. Komşu tarlaların iyeleri kavga edebilir.

TAŞ-ATA: *Mezar Totemi.*
Mezarın başına dikilen ve olasılıkla mezarın koruyucu ruhunu temsil eden sembol.

TAŞHAN: *Efsanevi Hakan.*
Taşdağ'da yaşayan bir hakan. Kayalık bölgeler kendisini korur.

TAŞKAPI: *Yeraltı Geçidi.*
Öteki alemlere açılan kapı. Bir mağaranın içinde bulunur.

TAŞKIN: *Tufan.*
Nuh Tufanı. Tufanı "demir boynuzlu kök teke" acı acı meleyerek önceden haber vermiştir.

TATAR HAN: *Türklerin Atası.*
Bulca Han'ın oğludur. Çok hızlı at sürdüğü söylenir.

TATAY: *Kasırga Tanrısı.*
Kasırgalara, fırtınalara, tayfunlara ve burgaçlara sebep olur. Atı yıldırıma dönüşür.

TAYGA İYESİ: *Tayganın Koruyucu Ruhu.*
Altaylara özgü bir bitki örtüsü ve ova türü olan Tayga'nın koruyucu ruhudur.

TAYILGA: *Boğarak Kurban.*
Hayvanın boğularak öldürüldüğü kurbandır.

TAZ ANA: *Gök Tanrıçası.*
Ülgen'in karısı olarak geçer. En önemli özelliği kel olmasıdır.

TAZŞA: *Kel Kahraman.*
Gücünü kelliğinden alır. Kellik güç ve zeka simgesidir. Saçları olsa bile silkinerek kele dönüşür.

TELEKEY: *Evren Tanrıçası.*
Tüm kainatı kuşatır ve dengesini sağlar. Nerede yaşadığı bilinemez, heryerde yaşar.

TEMİR: *Demir Tanrısı.*
Demircileri korur. Yuvarlak saç örgüsü vardır. Yağrını (kürek kemiği) demirdendir.

TEŇGRİ: *Tek Yaratıcı.*
Mutlak Yaratıcı. Ahmet Yesevi, sürekli *"Allah Teňri"* tabirini kullanmıştır.

TEP: *Ateş Tanrısı.*
Gök yerden ayrılırken yaratılmıştır.

TEPEGÖZ: *Tekgözlü Dev.*
Parmağında büyülü bir yüzük takılıdır. Yalnızca gözünden vurularak öldürülebilir.

TEYREN: *İblis.*
Tek ayaklı, tek kollu, tek elli, tek bacaklı ve tek ayaklıdır.

TİKİ: *Gizemli Ses.*
Geceleri işitilen ve kaynağı bilinmeyen ses. Bu sesi duyanlar ölür.

TİLEK: *Efsanevi Hakan.*
Teleğüt Türklerinin ilk atası olarak kabul edilir.

TİN: *Ruh.*
İnsan varlığının somutdışı ve nesnesel olmayan kısmı. Soyut varlık. Bir kuş olduğuna inanılır.

TOBADI: *Yemin sözü.*
Bir yemin sözüdür. *(Yemin ederim ki… gibi)*

TOGUN: *Süslemeci Tanrısı.*
Bezekçi ve Gümüşçülerin Tanrısıdır.

TOĞRUL: *Anka Kuşu.*
Efsanevi dev kuş. Ölümsüzlüğü ve yeniden dirilişi simgeler. İkizi Konrul'dur.

TOKAY: *Orman Tanrısı.*
Keyfi yerinde olduğunda kalın sesle şarkı söyler. Kır saçlı, aksakallı bir ihtiyardır.

TOLAY: *Açgözlülük Tanrısı.*
Boynuzlu ve sakallıdır. Gölgesi yoktur. Sınırsız servete sahiptir.

TOMÇI: *Tıp Tanrısı.*
Hekimleri ve eczacıları korur.

TONGA: *Efsanevi Hakan.*
Sırtında da bir pars postu vardır, postun dişleri başının üzerinden görünür.

TOPLAK İYESİ: *Caminin Koruyucu Ruhu / Meleği.*
Camiyi cinlerden korur. Şakacıdır. cami kapılarını açar kapatır, ayakkabıları gizler.

TOPRAK ANA: *Toprak Tanrıça.*
Besleyici, barındırıcı ve yaşam vericidir. Evi sekiz köşelidir. Kutlu, güçlü bir kadındır.

TOYBADIM: *Yeraltı Nehri.*
Doyumsuzluk Irmağı. Dokuz hırsı simgeleyen dokuz yeraltı nehri kavuşarak oluşur.

TOYDU: *Ölüm Balığı.*
Dev Balık. Yeraltındaki büyük denizde yaşadığına inanılan efsanevi devasa balık.

TOYUN: *Efendi.*
Sahip. Şaman anlamında kullanılır. Bazen de tanrıların sıfatı olarak geçer.

TÖRPE: *Yeraltı Cücesi.*
Yeraltında veya ormanda yaşayan cüceler.

TÖRÜNGEY: *İlk İnsan.*
Yaratılarak yeryüzüne gönderilen ilk insandır. Türeyi (hukuku) oluşturur.

TÖS HAN: *Ced Tanrısı.*
İnsanlığın ata ve analarını temsil eder. Töz Ruhlarının önderi olarak kabul edilir.

TÖZ: *Totem.*
Bir topluluğu simgeleyen hayvanın sembolize edilmiş heykeli veya ikonu.

TUĞ: *Hükümranlık Sembolü.*
Dokuz kolu ve dokuz hayvanın kuyruğundan püskülleri vardır. Uğur ve Kut işareti.

TULPAR: *Kanatlı At.*
Kuday (Tanrı) tarafından yiğitlere yardımcı olması için yaratılmıştır.

TUMAR: *Muska.*
Hastalıkları, kötülükleri ve nazarı uzaklaştırmak için boyna asılan veya taşınan yazılı kağıt.

TUNG-AK: *Tanrılar Topluluğu.*
Gökyüzünde yaşayan tanrıların oluşturduğu topluluktur.

TUNG-PUK: *Tanrılar Topluluğu.*
Gökyüzünde yaşayan tanrıların oluşturduğu topluluktur.

TUR: *Efsanevi Hakan.*
Türklerin atası olan hakan. İran tarihinin söylencelerinde İran'ın baş düşmanıdır.

TURA: *Rab.*
Tektir. Herşey ona bağlıdır. Herşeye hükmeder. Ortağı yoktur.

TURAN: *Efsanevi Yurt.*
Türk yurdunu ifade eder. Türk kavimlerinin tamamının yaşadığı bütün topraklardır.

TURUĞ: *Şaman Ağacı.*
İlk şamanı yaratan Tanrının yaptığı gibi, her şaman kendisini temsil eden bir ağaç diker.

TUYAR: *Eziyet Tanrısı.*
Boynuzlu, kuyruklu ve tek gözlüdür. Eli ve ayağı yoktur. Ölüm tohumu eker. İnsanları delirtir.

TÜKEL: *Ağaç Evladı.*
Ağaçtan doğan beş çocuktur.

TÜNDER: *Peri Kızı.*
Çok güzel ve bakire soyut masal varlığı. Dilekleri yerine getirebilir.

TÜNKÜR: *Melek.*
Tanrının emrindeki soyut varlık. Işıktan yaratılmıştır. Herbirinin ayrı bir görevi vardır.

TÜRÜGEŞ: *Efsanevi Hakan.*
Türkeş boyunun kurucusu olan hakan. Soyundan on boy türemiştir.

TÜRK ve TÜRKÂN: *Yaratılan İlk Erkek ve Kadın.*
Yaratılan ilk Türk erkek ve kadındır. Ancak bunlar kardeştirler.

TÜRKTÜ: *Türklerin Atası.*
Ateşi Tanrıdan alıp insanları donmaktan kurtarır. Rüya yorumlar. Tuzu yemeğe o katmıştır.

TÜŞİMEL: *Rüya Tabircisi.*
Rüyalardaki bazı işaretlere dayanarak geleceğe dair çıkarımlarda bulunur.

TÜYEN: *Şelale Tanrıçası.*
Çağlayanları korur. Çağlayanların sularının bol olmasını sağlar.

TÜZEK: *Efsânevi Kişi.*
Uluğ Türk Han'ın oğludur. Bu isim töre oluşturmayı, yasa koyuculuğu ve düzeni temsil eder.

-U-

UBIR: *Vampir.*
Kan emici yaratık. Ağzından ateş püskürür, uçabilir. Etrafına bulaşıcı hastalık yayar.

UÇAR: *Haber Tanrısı.*
Kötü haberleri getiren tanrıdır. Erlik Han'ın oğludur. Bazen casusların Tanrısı olarak görülür.

UÇMAĞ: *Cennet.*
Ölümden sonra iyi insanların mükafat olarak gideceği yer. Yeşilliklerle ve nimetlerle doludur.

UÇUH: *Hastalık Cini.*
Uykada dudaklarda uçuğa neden olan varlık. Tedavi için toprağa buğday gömülür.

UD ANA: *İnek Tanrıça.*
Bazı Türk boyları, soylarının kutsal bir inekten türediğine inanır.

UD ATA : *Boğa Tanrı.*
Bazı boyların atası olarak anılır. Oğuz Kağan'a adını veren de Boğa Ata'dır.

UDAGAN: *Şaman.*
Şaman. Din adamı. Türk-Moğol kültüründe daha çok kadın şamanlara verilen addır.

UĞURÇAL: *Sihirli Nesne.*
İnsanlara sıra dışı güçler veren nesne veya eşyalardır. Örneğin görünmezlik yüzüğü gibi.

UHUR: *Yol Cini.*
Yollarda gezen bir varlık. Görenlere talih ve baht getirir.

UKULAĞAN: *Su Tanrısı.*
Suyun temizliğini ve balıkları korur. Balıkları çoğaltır. Suyu kirletenleri cezalandırır.

ULUĞ ANA: *Yaratıcı Tanrıça.*
Büyük Yaratıcı gücü ifade eder. Yaratıcı gücün dişil yönünü simgeler.

ULUĞ ATA: *Yaratıcı Tanrı.*
Büyük Yaratıcı gücü ifade eder. Yaratıcı gücün eril yönünü simgeler.

ULUKAYIN: *Yaşam Ağacı.*
Yerle göğü birbirine bağlayan ağaç. Kayra Han tarafından dikilmiştir.

ULUKONAK: *Saray.*
İhtişamı, saltanatı ve göz alıcılığı simgeler. Sırça (camdan) saraylar masallarda yer alır.

ULUKUN: *Işık Tanrısı.*
Yeryüzüne aydınlık sağlar.

UMAY: *İyilik Tanrıçası.*
Ana Tanrıça. Yaşam Tanrıçasıdır. İyilikler yapar, bereket dağıtır. Doğacak çocukları belirler.

URAL: *Efsanevi Hakan.*
Ölümsüzlüğü aramıştır. Ecel'i yenip Bengüsu'yu bulmak için mücadele eder.

URASA: *Nefes Tedavisi.*
Doğaüstü güçlerle iletişime geçilerek uygulanan tedavi yöntemi.

URAZ: *Talih.*
Rastlantıları düzenlediğine inanılan, iyi veya kötü durumları belirleyen soyut güç.

URGUN: *Cin.*
Ateşten yaratılmıştır. Tek ağaçların altında, su kıyılarında yaşar. Cin çarpmasına vurgun denir.

URKAY: *Madencilik Tanrısı.*
İnsana görünmez. Islıkla, kedi miyavlaması ve köpek uluması gibi seslerle madencileri uyarır.

URUZ: *Söylencesel Han.*
Cesur, eğilmez bir savaşçıdır. Kazan Han'ın oğludur.

USAL: *Acımasız Varlık.*
Ormanlarda yaşar ve orman koyunu kılığına girer. Halk inançlarına göre sudan korkar.

USAN: *Su Tanrısı.*
Yeryüzündeki suları ve su kaynaklarını, bulakları, pınarları korur. Suların bollaşmasını sağlar.

UTA: *Ruh Enerjisi.*
Koruyucu ruh ve (daha doğrusu ruh şeklinde düşünülen) koruyucu enerji.

UTKA: *Selam.*
Şamanın tanrılar tarafından gökte karşılanmasıdır.

UTKAÇI: *Kurban Tanrısı.*
Kurbanları Ülgen'e iletir. Gökyüzünde yaşar. Ülgen'e en yakın tanrıdır.

UYAT: *Vicdan.*
Doğru ile yanlışı ayırt etme ve bulma gücü. İçsel mahkeme. Tanrının fısıltısı denir.

UYLAK: *Israrcı Cin.*
Geceleri dışarıda dolaşarak yolculuk yapanlara musallat olurlar.

UZUH: *Dev Adam.*
Yiyecekleri güneşe kaldırıp öyle pişirirler. Devasa halılar dokurlar. Bin yıldan fazla yaşarlar.

-Ü-

ÜÇMÜSTÜ: *Çocuk Tanrıçası.*
Çocukları kötü ruhlardan korur. Üç boynuzu vardır.

ÜÇOKLAR: *Yersel Kavimler.*
Oğuz Han'ın ilk (ağaç kovuğunda bulduğu) eşinden olan üç oğlu ve onlardan türeyen boylar.

ÜKEK: *Burç.*
Gökyüzünü oniki bölüme ayıran takımyıldızlardan her biri. Dört sınıfta toplanırlar:

ÜLGEN: *İyilik Tanrısı.*
Kayra Han'ın oğlu. Göğün 16. katında yaşar. Göğü yönetir. İnsanlara ateşi göndermiştir.

ÜLİGER: *Destan.*
Olağanüstü öykü, masal demektir. Uyaklı olarak okunurlar ve binlerce kıtayı bile geçebilirler.

ÜREN: *Hasat Tanrısı.*
Ürünlerin bereketli olmasını sağlar. Harman aletlerinin İyelerini (koruyucu ruhlarını) gönderir.

ÜRGEL: *Takımyıldız.*
Hayalgücü ile belirli şekillere benzetilen yıldız toplulukları ve kümeleri.

ÜRÜŇ AR TOYON: *Canlılar Tanrısı.*
Yeryüzündeki tüm sürecin işleyişinden, insanlardan ve diğer canlılardan sorumludur.

ÜRÜŇ AY TOYON: *Gökyüzü Tanrısı.*
İlk insanı o yaratmıştır. Dünyayı idare eder. İlham kaynağıdır. Yetenekleri ve becerileri o verir.

ÜYGÜL: *İyilik Tanrısı.*
Yüceliği, üstünlüğü ve büyüklüğü sembolize eder.

ÜZÜT: *Can.*
Bir varlığın yaşam gücü. En çok kuş, yılan ve balık olarak temsil edilir.

-V-

VERİÇELEN: *Görünmez Yılan.*
Ejderhaya benzeyen devasa yılanlardır. Vere sözcüğü Ejderha demektir.

VOT: *Ateş Tanrısı.*
Dokuz ateş ırmağının kavşağında dokuz köşeli bakır bir evde yaşar.

VUÇAH: *Ocak Tanrısı.*
Eski Türkler evdeki yemekten bir parçayı veya biraz tuzu ocağa atarak ona verirler.

VUDAŞ: *Suyun Koruyucu Ruhu.*
Vudaş, efsânelere göre boğularak ölmüştür ve su cinine dönüşmüştür.

VUPAR: *Vampir.*
Geceleri görünür, hayvanların ve insanların kanını emer veya havasız bırakır.

VUPKAN: *Vampir.*
Kan emici yaratık. Salgınlar ve ruhsal hastalıklar dâhil olmak üzere birçok belanın nedenidir.

VURGUN: *Cin Çarpması.*
Bir cin veya kötü ruh tarafından insana soyut, ruhsal, fiziki veya bedensel zarar verilmesi.

-Y-

YABAŞ: *Bozgun Tanrısı.*
Yeryüzünde kötülüklere ve bozgunculuğa sebebiyet verir. Erlik Han'ın oğludur.

YADA TAŞI: *Simya Taşı.*
Bu taş ile istenildiği gibi yağmur ve kar yağdırılabilir, hava olaylarına tesir edilebilir.

YADAÇI: *Simyacı.*
Yağmur yağdırabilen kişi. Yada Taşı ile büyü yapan şaman.

YAGA: *Cadı.*
Kötü dişi varlık. Küçük çocukları kaçırır. Dört ayak üzerinde duran bir kulübede yaşar.

YAĞAŞ: *Kurban.*
Dini bir amaçla kesilen hayvan. Kurbanları Tanrısal bir alevin yaktığı düşünülürdü.

YAĞMA: *Potlaç.*
Beyin veya hakanın mallarını kendi isteğiyle talan ettirmesi. Bu şanını ve şerefini yüceltir.

YAĞMUR İYESİ: *Yağmurun Koruyucu Ruhu.*
Yağmur damlası yere düşene kadar onun diğer damlalar ile çarpışmasını engeller.

YALANAŞ: *Rüzgar Tanrısı.*
Harman savuranlar ona dua ederler ve şarkı ile çağırırlar.

YALAP: *Nur.*
Kutsal Işık. Eski kayıtlarda Tanrının bir sıfatı olarak da yer alır.

YALBUZ: *Efsanevi Dağ.*
Aşılmaz yüksekliğe sahiptir. Etrafı sularla çevrilidir. Düşsel canlıların yaşadığı yerdir.

YALÇUK: *Ay Tanrıça.*
Parlaklığı, ışığı ve güzelliği sembolize eder.

YALGIZGÖZ: *Tekgözlü Dev.*
Başının ortasında tek bir gözü vardır. Tepegöz'ün bir türü olarak geçer.

YALKIN: *Ateş Tanrısı.*
Ateş Tanrısıdır. Göğün dokuzuncu katında oturur.

YALLI: *Tören Dansı.*
Yaşamın enerjisini, döngüsünü, dayanışmayı, hareketi, durup devam etmeyi ve ritmi içerir.

YALMAVUZ: *Dev.*
Çok büyük masal yaratığı. İnsan biçimlidir. Üç, yedi veya 12 başı vardır.

YALPAĞAN: *Ejderha Tanrısı.*
Bütün ejderhalar (Yelbeğenler) onun emrindedir.

YALTAŞ: *Yeraltı Kapısı.*
Öte alemlere açılan bir kapıdır. Zor ulaşılan bir mağarada bulunur.

YALUN: *Ateş Tanrıçası.*
Başında kızıl renkli bir yazma (eşarp) bulunur. Veya sırtında al bir atkısı olduğu söylenir.

YALVAÇ: *Peygamber.*
Tanrının habercisi. Kitap getirmiş olan elçi.

YALVAMAK: *Risalet Etmek.*
Peygamberlik Etmek. Tanrıdan haber getirmek. Onun emir ve yasaklarını bildirmek.

YAPANAY: *Kır Tanrısı.*
Yabani çevrenin ve yaban hayvanlarının gözeticisidir.

YAR İYESİ: *Uçurumun Koruyucu Ruhu.*
Tehlikeli bir varlıktır. İnsanları uçuruma itebilir.

YARAN: *Su Cini.*
Çölde susuz kalıp ölme noktasına gelen kişilere yardım ederler.

YARBOĞA: *Yarı İnsan Yarı Boğa.*
Yarı insan yarı boğa olan yaratık. ***Işboğa*** dişi olanıdır.

YARIMTIK: *Yarım İnsan.*
Tek bacaklı, tek kollu, tek gözlü, tek dişli, tek boynuzlu canavardır.

YARUK: *Nur.*
Kutsal Işık. Yaşamı simgeler. Yaşamı yaratan Tanrı'nın nurudur.

YARYUNT: *Yarı İnsan Yarı At.*
Yarı insan yarı at olan yaratık. ***Işyunt*** dişi olanıdır.

YAŞAM AĞACI: *Efsane Ağacı.*
Yerle Göğü Birleştiren Ağaç. Sekiz gölgeli, dokuz köklü olarak anılır.

YAŞIL: *Doğa Tanrısı*.
Doğanın yeşillenmesini ve doğumunu (baharı) yönetir.

YATIR: *Evliya Mezarı.*
Kutlu kişilerin mezarlarıdır. Türklerde türbe ve evliya kavramları özdeştir.

YATLAMAK: *Simyacılık Yapmak.*
Yada Taşı ile sihir yapmak. Yağmur yağdırmak, meteorolojik olayları yönetmek.

YAYAĞANLAR: *Yaratıcı Ruhlar.*
Bu varlıkların yanlarında taşıdıkları yayları bulunur. Yaratıcı ilham verirler.

YAYAK: *Yaratıcı Ruhlar.*
Bu varlıkların yanlarında taşıdıkları yayları bulunur. Yaratıcı ilham verirler.

YAYGUÇI: *Yaratılış Günü.*
Canlıların yaratılıp yeryüzüne yayıldığı gündür.

YAYIK: *Irmak Tanrısı.*
17 ırmağın birleştiği yerde yaşar. Su Yılanı veya Su Ejderi kılığına bürünebilir.

YAYLA İYESİ: *Yaylanın Ruhu.*
Yaylalarda gezinir, insanlara yol gösterir.

YAYUÇI: *Yaratıcı Tanrıça.*
Çocuk yapmaları için insanlara kut (yaşam enerjisi) gönderir.

YAZAGIL: *Devlet Tanrısı.*
Devleti Korur. Yasaların ve devlet otoritesinin önemini vurgular.

YAZ HAN: *Yaz Tanrısı.*
Yaz mevsimini düzenler ve zamanında başlayıp zamanında sona ermesini sağlar.

YAZGI: *Kader.*
Kaderin insanın alnında olduğu düşünülürdü.

YAZTIRNAK: *Pençeli Canavar.*
Vücudu kıllıdır. Ayaktırnakları ise keçi tırnağına benzer.

YAZTUMŞUK: *Demir Burun.*
Kadın kılığında olduğunda çok güzeldir fakat burnunu saklar.

YEDİLER: *Yedi Bilge.*
Yedi Peygamber. Kendilerine özel görevler verilmiş peygamberler.

YEK: *İblis.*
İnsanoğlunu yoldan çıkaran ve kötülüğün simgesi olan varlık.

YEL ANA: *Rüzgar Tanrıça.*
Dünyanın sonundaki bir dağda bulunan bir mağarada yaşar. Kendisi fırtına olup eser.

YEL ATA: *Rüzgar Tanrı.*
Harman savurmak isteyen köylüler Yel Ata'yı yardıma çağırırlar.

YEL İYESİ: *Rüzgarın Koruyucu Ruhu.*
Doğaüstü bir güçtür. Rüzgarlara at gibi biner.

YELBEĞEN: *Dev.*
Çok büyük masal yaratığı. Ormanda, doksandokuz köşeli yurdunda (çadırında) yaşar.

YELBİZ: *Dağ Kızları.*
Kutsal dağın iki kızına verilen ad.

YELPİN: *Cin.*
Rüzgardan yaratılmış, görünmeyen soyut varlık.

YELPİNMEK: *Cin Çarpmak.*
Cinlerin musallat olması sonucu ortaya çıkan bedensel veya ruhsal hastalığa yakalanmak.

YELVİ: *Sihir.*
Büyü, efsun. Doğaüstü güçlerin kullanılarak sıradışı işler yapılması.

YELVİÇİ: *Sihirbaz.*
Büyücü, efsuncu. Doğaüstü güçleri kullanarak sıradışı işler yapan kişi.

YENBİRDE: *Ural Han'ın Babası.*
Ruh Veren Erkek. Yaratılan ilk erkek olduğu söylenir.

YENBİKE: *Ural Han'ın Babası.*
Ruh Veren Kadın. Yaratılan ilk kadın olduğu söylenir.

YER: *Dünya.*
Türk-Moğol ve Sümer söylencelerinde Dişil gücü simgeler. Doğurgandır. 9 katlıdır.

YER ANA: *Arazi Ruhu. (Dişi)*
İri cüsseli, uzun boylu orta yaşlı bir kadın olarak betimlenir.

YER ATA: *Arazi Ruhu. (Erkek)*
Yılan kılığında toprağı korur.

YER İYESİ: *Yeryüzünün Koruyucu Ruhu.*
Her söyleneni işitir, her gizli kötülüğü görür ve birgün açığa çıkarır.

YERALTI: *Aşağı Dünya.*
Gizli bir kapıdan geçilerek ya da atlama yoluyla gidilir.

YEREH: *Aile Tanrısı.*
Evi ve aileyi korur. Soğanı sevdiği için soğanların yanına kendisine kurban aşı bırakılır.

YER-SU: *Doğa Katmanı.*
Yer ve su ruhlarını da içeren doğal varlıkların tamamından oluşan bir doğa katmanıdır.

YERTEYRİ: *Arz İlahı.*
Yeryüzünün yaratıcı ve doğurgan ruhudur.

YIĞAÇ: *Ağaç Tanrısı.*
Ulukayın'ı korur. Ağaçlara koruyucu ruhlar gönderir.

YILAN ANA: *Yılan Tanrıça.*
Yılan ordusunun başında birgün dünyayı istila edeceğinden korkulur.

YILAN ATA: *Yılan Tanrı.*
Belinden aşağısı yılan, üst kısmı insan olarak betimlenir. Yerin yedi kat altında yaşar.

YILDIZ HAN: *Yıldız Kağanı.*
Oğuz Han'ın göksel eşinden olan oğullarından birisidir.

YILGAYAH: *Yeniyıl.*
Bahar Bayramı. O gece tüm doğa ve kainat bir anlık bir uykuya dalar. Sonra yeniden uyanır.

YILKI İYESİ: *Hayvanların Koruyucu Ruhu.*
Atların ve sığırların koruyucu ruhudur.

YILMAYA: *Kanatlı Deve.*
Uçan deve. Kuday (Tanrı) tarafından yiğitlere yardımcı olması için yaratılmıştır.

YOHAN: *Yeraltı Tanrısı.*
Yeraltını korur. Yokoluşu simgeler. Dokuz kat olan yeraltını (cehennemi) yönetir.

YOL İYESİ: *Yolların Koruyucu Ruhu.*
Yol İyesi, kötü niyetli insanları her gün yürüdükleri yolda bile şaşırtabilir.

YOLAK İYESİ: *Patikanın Koruyucu Ruhu.*
Yolaktan geçenlere zararsız şakalar yaparak eğlenir.

YOM: *Baht.*
Uğur, şans, mutluluk. Uğurlu nesne. Aynı zamanda kötü ruhları kovma merasimi.

YOMAK: *Destan.*
Kahramanlık şiiri. Yomakçı adı verilen destancılar tarafından okunur.

YOMDAR: *Muska.*
Baht getirmesi ve kötülüklerden koruması için boyna asılan veya taşınan yazılı kağıt.

YORAV: *Kehanet.*
Gelecekten haber verme. Özellikle rüyalardan sonuç çıkarma.

YÖN TANRILARI: *5 Tanrı.*
Merkeze ve dört anayöne hükmederler.

YÖR: *Başıboş Ruh.*
Yeraltında yaşadıklarına inanılır. Kötü ruhlardır. Amaçsız bir biçimde gezinirler.

YUĞ: *Cenaze Töreni.*
Ölü bir çadıra koyulup, etrafında dokuz kere dolanılır. Sonra cenaze yemeği verilir.

YULA: *Rüya Ruhu.*
Bedenden çıkıp sonra geri döner. İnsan ruhunun hareketli bir kısmıdır.

YUNAK İYESİ: *Hamamın Koruyucu Ruhu.*
Bazen yıkananları rahatsız eder. Kısa boylu bir ihtiyar kılığında olduğuna inanılır.

YURT İYESİ: *Memleketin Koruyucu Ruhu.*
İki anlamı vardır: 1- Çadırın koruyucu ruhu. 2-Vatanın koruyucu ruhu.

YUVHA: *Şahmaran.*
Bin yıl yaşayan ejderha Yuvhaya dönüşür. Göbek deliği olmayan bir kız kılığına girer.

-Z-

ZADA: *Rüzgar Tanrısı.*
Rüzgarları oluşturur. 13 rüzgarın kesiştiği yerde yaşar. Yada Taşı'nı yeryüzüne göndermiştir.

ZARLIK: *Yargı Tanrıçası.*
Yargıçları korur. 17 büyük gökyüzü mahkemesinin en başında bulunur.

ZAYAÇI: *Kader Ruhları.*
Kaderi tayin eden varlıklar. Yeryüzüne bereket götürürler.

ZAYAĞAN: *İyilik Tanrısı.*
Barışı sağlamak için mücadele eder.

ZEMİRE: *Cemre Cini.*
Havayı, toprağı, suyu ısıtıcı gücü vardır. Baharda göğe yükselir sonra inip buzları eritir.

ZENGİ: *Eşik Tanrısı.*
Evin eşiğinde yaşar. O yüzden eşiğe basılması hoş karşılanmaz.

ZILANT: *Şahmaran.*
Her tür derde deva bulabilir. Tek boynuzu vardır.

ZÖGEY: *Yaban arısı.*
Moğol halk kültüründe kutlu bir hayvan sayılır.

ZU: *Rüzgar Kuşu.*
Kanatlarının vuruşu rüzgarları oluşturur.

KAYNAKÇA

(Referans Grubu)

AÇIKLAMA: Aşağıda verilen yapıtların sonundaki kaynakça listelerinde gösterilen eserler tek tek incelenmiş ve karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu nedenle mevcut liste aslında bir referans grubudur.

1. TÜRK MİTOLOJİSİ, Bahaeddin Öğel, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1971, 2 Cilt
2. TÜRK MİTOLOJİSİ ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK, Celal Beydili (Memmedov), Yurt Kitap-Yayın, 2004
3. ALTAY ŞAMANLIĞINA AİT MATERYALLER, Andrey Anohin, 2006, Kömen Yayınları, Çeviren: Z. Karadavut
4. TÜRK MİTOLOJİSİ, Pertev Naili Boratav, Bilgesu Yayınları, 2000
5. TÜRKLERİN VE MOĞOLLARIN ESKİ DİNİ, Jean Paul Roux, Kabalcı Yayınevi, 2002
6. ALTAY TÜRKLERİNDE ÖLÜM, Jean Paul Roux, Kabalcı Yayınevi, 1999
7. TÜRK MİTOLOJİSİNİN ANA HATLARI, Yaşar Çoruhlu, Kabalcı Yayınevi, 2002
8. TÜRK MİTOLOJİK SİSTEMİ, Fuzuli Bayat, Ötüken Yayınları, 2007, 2 Cilt
9. BÜYÜK LARAOUSSE, Çok Yazarlı, Milliyet Gazetesi Yayınları, 1986, 24 Cilt (İlgili Maddeler)
10. NART BOYU TÜRKLERİ MİTOLOJİSİ, Sofi Tram Semen, Kaynak Yayınları, 2008
11. TÜRK MİTOLOJİSİ, Murat Uraz, Düşünen Adam Yayınevi, 1994
12. FOLKLOR VE MİTOLOJİ SÖZLÜĞÜ, Özhan Öztürk, Phoenix Yayınevi, 2009
13. BALKANLAR'DAN TÜRKİSTAN'A HALK İNANÇLARI, Yaşar Kalafat, Berikan Yayınları, 2007, 10 Cilt
14. İSLAMİYET VE TÜRK HALK İNANÇLARI, Yaşar Kalafat, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996
15. DOĞU ANADOLU'DA ESKİ TÜRK İNANÇLARI, Yaşar Kalafat, Ebabil Yayınevi, 2006
16. ALIP MANAŞ, Metin Ergün, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1997
17. TÜRK HALK EDEBİYATI TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ, Doğan Kaya, Akçağ Yayınları, 2007
18. SİBİRYA'DAN, Vasili Wilhelm Radloff, Maarif Vekaleti Yayınları, 1954, 4 Cilt, Çeviren: A. Temir
19. TÜRKLÜK VE ŞAMANLIK, Vasili Vasilyeviç Wilhelm Radloff, Örgün Yayınevi, 2010
20. CHOSEN BY THE SPIRITS, Julie Ann Stewart (Sarangerel Odigan), Inner Traditions, 2001 (İngilizce)
21. TARİHTE VE BUGÜN ŞAMANİZM, Abdülkadir İnan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000
22. ESKİ TÜRK DİNİ TARİHİ, Abdülkadir İnan, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1976
23. ŞAMANİZM, Mircea Eliade, İmge Kitabevi, 1999, Çeviren: İ. Birkan
24. ESKİ TÜRK İNANÇLARI VE ŞAMANİZM SÖZLÜĞÜ, Esat Korkmaz, Anahtar Kitaplar Yayınevi, 2003
25. THE MYTHOLOGY OF ALL RACES, Uno Holmberg Harva, 13 Cilt, AIA, Boston, 1927 (İngilizce), Cilt: 4
26. TÜRK KABİLELERİ ARASINDA, Nikolay Fyodoroviç Katanov, Kömen Yayıları, 2004, Çeviren: A. Bağcı
27. DÜNYA MİTOLOJİSİ VE NARTLAR, Özdemir Özbay, Kafkas Derneği Yayınevi, 1999
28. MANAS DESTANI, Anonim, Akçağ Yayınları, 2002, Hazırlayan: Tuncer Gülensoy
29. KÖROĞLU DESTANI, Pertev Naili Boratav, Adam Yayınları, 1984
30. DİVAN-I LÜGAT-İT TÜRK, Kaşgarlı Mahmud, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2008, Hazırlayan: Şaban Kurt
31. KUTADGU BİLİG, Yusuf Has Hacib, Kabalcı Yayınevi, 2006, Hazırlayan: Reşit Rahmeti Arat
32. ŞECERE-İ TÜRKİ, Ebulgazi Bahadır Han, Maarif Vekaleti Yayınları, 1925, Hazırlayan: Rıza Nur
33. ŞECERE-İ TERAKİME, Ebulgazi Bahadır Han, Yöntem Yayıncılık, 1996, Hazırlayan: Zuhal Ölmez
34. DEDE KORKUT KİTABI, Korkut Ata, Devlet Kitapları, 1969, Hazırlayan: Muharrem Ergin
35. URAL BATIR DESTANI, Anonim, Yurt Kitap-Yayın, 2005, Hazırlayan: Atilla Dirim
36. OĞUZ KAĞAN DESTANI / OĞUZNAME, Anonim, Enderun Kitabevi, 1972, Hazırlayan: Zeki Velidi Togan
37. MOĞOLLARIN GİZLİ TARİHİ, Anonim, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1986, Hazırlayan: Ahmet Temir
38. BİLİG DERGİSİ, Süreli, Ahmed Yesevi Üniversitesi Yayınları, İlk Sayı – 1996'dan itibaren.
39. TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ, Süreli, Ankara Üniversitesi Yayınları, İlk Sayı – 1963'den itibaren.
40. MODERN TÜRKLÜK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ, E-Dergi, AÜ-DTCF, İlk Sayı – 2004'ten itibaren.

Önemli Makaleler

1. TATAR TÜRKLERİNDE MİTLER VE İNANIŞLAR, Çulpan Zaripova Çetin, Bilig-Dergisi, Sayı: 43, 2007
2. SİBİRYA TÜRKLERİNDE ATEŞLE İLGİLİ İNANIŞLAR, İbrahim Dilek, Bilig-Dergisi, Sayı: 43, 2007
3. ESKİ TÜRK İNANCI ÜZERİNE BİR ÖZET, Saadettin Gömeç, Tarih Araştırmaları Dergisi, Sayı: 33, 2003
4. NART DESTANLARINDA AT, Ufuk Tavkul, M. Türklük Araştırmaları Dergisi Cilt: 4, Sayı: 3, 2007
5. YAŞAYAN ESKİ TÜRK İNANÇLARI – BİLDİRİLER, Çok Yazarlı, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2007
6. DİVAN-Ü LÜGAT-İT TÜRK'DE ŞAMANİZM, Abdülkadir İnan, Türk Kültürü Dergisi, Sayı: 100, 1971
7. TATAR EFSANELERİ, Yaşar Kalafat, İlyas Kamalov, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, Sayı: 6, 2005
8. TÜRKLERDE TABİAT-ÜSTÜ VARLIKLAR, Ayşe Duvarcı, Bilig-Dergisi, Sayı: 32, 2005
9. TÜRK MİTOLOJİSİNDE KURBAN, Selahaddin Bekki, Akademik Araştırmalar Dergisi, Sayı: 3, 1996
10. TÜRKİYE'DE NEVRUZ KUTLAMALARI, Ramazan Karaman, Milli Folklor Dergisi, Sayı: 42, 1999
11. ŞAMANİZM VE ESKİ TÜRK DİNİ, Saadettin Gömeç, Pamukkale Üniversitesi-EF Dergisi, Sayı: 4, 1998
12. SİBİRYA TÜRKLERİ MİTOLOJİSİ, Naciye Yıldız, M. Türklük Araştırmaları Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 4, 2008
13. TÜRKLERDE AĞAÇ İNANIŞLARI, Ramazan Işık, Fırat Üniversitesi-İF Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 2, 2004
14. TÜRK HALK ANLATILARINDA KADIN, Muharrem Kaya, Toplumbilim Dergisi, Sayı: 15, 2002
15. İSLAM ÖNCESİ TÜRK TARİHİ, Saadettin Gömeç, Tarih Araştırmaları Dergisi, Sayı: 31, 2000

Sözlükler

1. MOĞOLCA – TÜRKÇE SÖZLÜK, Ferdinand Lessing, TDK Yayınları, 2003, 2 Cilt, Çeviren: Günay Karaağaç
2. YAKUTÇA – TÜRKÇE SÖZLÜK, Yuriy İvanoviç Vasiliev (Cargıstay), TDK Yayınları, 1995
3. AZERİCE – TÜRKÇE SÖZLÜK, Yaşar Akdoğan, Deniz Kitabevi, 1999
4. TÜRKMENCE – TÜRKÇE SÖZLÜK, Mehmet Ölmez, Talat Tekin, Simurg Kitabevi, 1995
5. ÖÇZBEKÇE – TÜRKÇE KARŞILIKLAR KILAVUZU, Ertuğrul Yaman, Nizamiddin Mahmud, TDK Yayınları, 2000
6. KAZAKÇA – TÜRKÇE SÖZLÜK, Kenan Koç, Ayabek Bayniyazov, Akçağ Yayınları, 2007
7. KIRGIZ SÖZLÜĞÜ, Konstantin Kuzmiç Yudahin, TDK Yayınları, 1998, 2 Cilt, Çeviren: Abdullah Taymas
8. TUVA TÜRKÇESİ SÖZLÜĞÜ, Klara Kuular, Ekrem Arıkoğlu, TDK Yayınları, 2003
9. ÇUVAŞÇA – TÜRKÇE SÖZLÜK (Ek: Atasözleri ve Deyimler), Emine Ceylan, Simurg Kitabevi, 1996
10. TATARCA – TÜRKÇE SÖZLÜK, Halil Açıkgöz, Fuat Ganiyev, İnsan Yayınevi, 1997
11. KARAÇAY – MALKAR TÜRKÇESİ SÖZLÜĞÜ, Ufuk Tavkul, TDK Yayınları, 2000
12. KIPÇAK TÜRKÇESİ SÖZLÜĞÜ, Ahmet B. Ercilasun, Hanifi Vural, TDK Yayınları, 2000
13. TÜRKÇE – BAŞKURTÇA SÖZLÜK, G. D. Zeynullina, Başkortostan Kitep Neşriyeti, 1996
14. HAKASÇA – TÜRKÇE SÖZLÜK, Erdal Şahin, TDK Yayınları, 2000
15. TÜRKÇE SÖZLÜK, Kolektif, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1945
16. TÜRK DİLİ SÖZLÜĞÜ, Orhan Hançerlioğlu, Remzi Kitabevi, 1992
17. TÜRK DİLİNİN ETİMOLOJİSİ SÖZLÜĞÜ, İsmet Zeki Eyüboğlu, Sosyal Yayınlar, 1998
18. TÜRKİYE'DE HALK AĞZINDAN DERLEME SÖZLÜĞÜ Cilt: 1-12, TDK Yayınları, Ankara, 1963-1982
19. GAGAVUZ TÜRKÇESİ SÖZLÜĞÜ, Nikolay A. Baskakov, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991
20. ALTAYCA – TÜRKÇE SÖZLÜK, Nikolay A. Baskakov, 1999, TDK Yayınları, Çeviren: Emine G. Naskali
21. YAKUT DİLİ SÖZLÜĞÜ, Edouard K. *Pekarskiy,* TDK Yayınları, İstanbul, 1945
22. YENİ UYGUR TÜRKÇESİ SÖZLÜĞÜ, Emir Necipoviç Necip, TDK Yayınları, 2005, Çeviren: İ. Kurban
23. KARŞILAŞTIRMALI TÜRK LEHÇELERİ SÖZLÜĞÜ, Ahmet B. Ercilasun Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991
24. AZERBAYCAN DİLİNİN İZAHLI LÜGETİ, Eliheyder Orucov, Elmler Akademiyası Neşriyatı, Bakı, 1966
25. KIRGIZ TİLİNİN ETİMOLOGİYALIK SÖZDÜGÜ, Kasımbek Seydakmatov, İlim Basması, Frunze, 1988

Yardımcı Kaynaklar

1- J. M. Deguignes; Hunların, Türklerin, Moğolların ve Tatarların Tarih-i Umumisi; İstanbul, 1924
2- B. Ögel, İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi, Ankara, 1962
3- Z. V. Togan, Umumi Türk Tarihine Giriş, İstanbul 1941
4- H. Ecsedy, Tribe, Empire and Society in the Turk Age, Acta Orientalia, 30/1, Budapest, 1977
5- E. Esin, İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş, İstanbul, 1978
6- D. Sinor, Some Components of Civilization of the Turks, Altaistic Studies, Stockholm, 1985
7- S. Gömeç, Uygur Türkleri Tarihi ve Kültürü, Ankara, 1997
8- J. R. Hamilton, Toquz-Oguz et On-Uygur, Journal Asiatique, 250, Paris 1955
9- R. Şeşen, İbn Fazlan Seyahatnamesi Tercümesi, İstanbul, 1975
10- A. Donuk, Eski Türk Devletlerinde İdari-Askeri Unvan ve Terimler, İstanbul, 1988
11- A. B. Ercilasun, Türk Lehçeleri Grameri, Akçağ Yayınevi, 2007
12- J. R.Krueger, Chuvash Manual Introduction - Grammar, Indiana University, 1961
13- M. Ş. Günaltay, Mufassal Türk Tarihi, 5 Cilt, İstanbul, 1922-1924
14- H. Tanyu, İslamlıktan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı, Ankara, A. Ü. Basımevi, 1980
15- J. Baldick, Animal and Shaman - Central Asia, New York University Press, 2000
16- M. A. Czaplicka, Aboriginal Siberia, Oxford, 1914
17- V. Dioszegi, M. Hoppal, Shamanism in Siberia, Budapest, Akademiai Kiado, 1978.
18- N. Drury, Şamanizm - Şamanlığın Öğeleri, İstanbul: Okyanus, 1996, (Çeviren: E. Şimşek)
19- W. Eberhard, P. N. Boratav, Typen Türkischer Volksmärchen, Franz Steiner Verlag, 1953
20- M. Eliade, Mitlerin Özellikleri, İstanbul, Om Yayınevi, 2001, (Çeviren: S. Rifat)
21- M. Kosko, Mitologia Ludow Syberii, Varşova, Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, 1990
22- I. Kunos, Türk Masalları, İstanbul, Engin Yayıncılık, 1991, (Çeviren: G. Yener)
23- Z. Makas, Türk Dünyasından Masallar, İstanbul, 2000.
24- M. Önder, Anadolu Efsaneleri, Ankara, 1966
25- S. G. Clauson, An Etymological Dictionary of Pre 13th Century Turkish, Oxford 1972
26- A. Y. Ocak, Alevi ve Bektaşi İnançlarının İslam Öncesi Temelleri, İletişim Yayınları, 2002
27- S. V. Örnek, 100 Soruda Din, Büyü, Sanat, Efsane, İstanbul, Gerçek Yayınları, 1988
28- M. Perrin, Şamanizm, İstanbul, İletişim Yayınları, 2001, (Çeviren: Bülent Arıbaş)
29- K. Reichl, Turkic Oral Epic Poetry: Traditions, Forms; London: Garland Publishing, 1992
30- C. Sener, Şamanizm - Türklerin Müslümanlıktan Önceki Dini. İstanbul, AD Yayıncılık, 1997
31- W. Walker, A. E. Uysal, Tales Alive in Turkey, Harvard University. Press, 1968
32- M. And, Minyatürlerle Osmanlı-İslam Mitologyası, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları, 1998
33- W. Anderson, Türk Masal Hazinesi, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998, (Çeviren: N. Gözaydın)
34- P. N. Boratav, Az Gittik Uz Gittik, İstanbul, Adam Yayınları, 1997
35- N. A. Alekseev, Shamanism Among the Turkic Peoples of Siberia, Shamanism – SSTR; 1990
36- İ. Dilek, Altay Destanları 1-2-3 Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2002
37- M. H. Tehmasib, Azerbaycan Dastanları, "Koroğlu Dastanı", Çırak Neşriyatı, Bakı, 2005
38- Z. İndirkaş, C. Göknil, Türk Mitosları ve Anadolu Efsanelerinin İzsürümü, 2007
39- Sen Gupta, Suresh Chandra, Alpamış Menşei ve Versiyonları, 1983, (Çeviren: Ç. YILDIRIM)
40- B. T. Davletov, Huban Arığ - Hakas Türklerinin Destanı, Ankara, Türksoy Yayınları, 2006
41- S. Hummel, Eurasian Mythology in the Tibetan epic of Gesar, Guido Vogliotti, 1998
42- Ö. Çobanoğlu, Türk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları, Ankara, Akçağ Yayınevi, 2003
43- N. Chadwick, V. Zhirmunsky; Epics of C. Asia, Cambridge Press, 1968, ISBN: 9780521148283
44- P.N. Boratav, 100 Soruda Türk Folkloru, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1984
45- U. S. Al-Ashqar, The World of the Jinn and Devils, Boulder, Al-Basheer Company, 1998
46- K. Menges, The Turkic Languages and Peoples, An introduction, Wiesbaden, 1968
47- A. Schimmel, Mystische Dimensionen des Islam, Insel Verlag, 1995, ISBN: 3458334157
48- A. Schimmel, Sayıların Gizemi, İstanbul, 2000
49- U. Harva, Les Representation Religiuses Des Peuples Altaigues, Gallimard, 1959
50- Y. Kemal, 3 Anadolu Efsanesi (Köroğlu, Karacaoğlan, Alageyik), Y.Kredi Yayınları, 2004, İstanbul
51- E. M. Meletinsky, The Poetics of Myth, Routledge, 2000, ISBN: 0415928982

52- J. L. Henderson, M. Oakes; The Wisdom of the Serpent, 1990, ISBN: 9780691020648
53- O. Acıpayamlı, Türkiyede Doğumla İlgili İnanmaların Etimolojik Etüdü, Ankara, 1974
54- P. N.Boratav, Les Maitres de l'Espace Sauvage, Pratiques et Representations, Paris, 1976
55- W. Petrovitch, Hero Tales and Legends of the Serbians, Harrap, 1917
56- D. Arık, Hristiyanlaştırılan Türkler (Çuvaşlar), Aziz Andaç Yayınevi, 2005
57- G. Luck, Arcana Mundi - Magic and the Occult, Baltimore, Johns Hopkins U. Press, 1985
58- H. El-Shamy, Folk Traditions of the Arab World - A Guide, 2 Cilt, Bloomington, 1995.
59- N. S. Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul, Kubbealtı Neşriyatı Yayınları, 1976
60- J. Needham, Science and Civilization in China, Cambridge University Press, 1954
61- G. Samuel, Civilized Shamans, Smithsonian Institution Press, 1993, ISBN: 9781560986201
62- A. Gölpınarlı, Menakıb-ı Hünkâr Hacı Bektaş-I Veli, "Vilayet-Name"
63- N. Alpman; Başka Dünyanın İnsanları Çingeneler, ISBN: 2880000117865
64- M. Ergin, Orhun Abideleri, İstanbul, 1992
65- P. Howarth, Attila - King of the Huns, Man and Myth, 1995
66- M. Molnar, A Concise History of Hungary, Cambridge University Press, 2001
67- C. Saccone, İblis – Satana del Terzo Testamento, Centro Essad Bey, Padova, 2012
68- A. Güzel, Kaygusuz Abdal (Alaeddin Gaybi) Menakıbnamesi, Ankara, 1999
69- L. Rasonyi, Tarihte Türklük, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1971
70- F. Bayat, Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2006
71- İ. Dilek, Altay-Türk Kayçılık Geleneği, TDK Yayınları
72- I. V. Puhov, Altayski Narodny Epos, Moskova, 1973
73- S. Surazakov, Altayski Geroicheski Epos, Moskova, 1985
74- M. N. Önal, Romanya Dobruca Türkleri, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998
75- M. Ekici, Türk Dünyasında Köroğlu, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004
76- F. G. Ferhadov, Koroğlu Dastanı (17 Kol), Bakı, 1975
77- M. F. Köprülü; Türk Saz Şairleri I-V, Milli Kültür Yayınları, Ankara, 1962.
78- F. Bayat, Köroğlu – Şamandan Aşıka, Alptan Erene, Akçağ Yayınları, Ankara 2003
79- M. Gimbutas, The Kurgan Culture, Selected Articles from 1952 to 1993, ISBN: 0941694569
80- U. Z. Bayramukov, Etimologii Slova Nart, Leksiki Karaçayevo-Balkarskogo i Nogayskogo, 1993
81- V. İ. Abayev, N.G. Djusoyev; Nartlar-Asetin Halk Destanı, Çeviren: Kayhan Yükseler, YKY, 1999
82- V. İ. Abayev, Osetinskiy Epos, Moskova, 1978
83- A. İ. Aliyeva, T.M. Haciyeva, R.A.K Ortabayeva, Malkar-Karaçay Nart Epos, 1994
84- G. Dumezil, Le Livre des Heros, Legendes sur les Nartes, Paris, 1965.
85- G. U. Ergis, Culuruyar Nurgun Bootur, Yakutskay, 1947
86- M. Ersöz, Olonho Metinlerinin Derlenmesi ve Yayımlanması, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2009
87- E. K. Pekarskiy, Obraztsı Narodnoy Literaturı Yakutov, St. Petersburg, 1908
88- G. U. Ergis, Oçerki Po Yakutskomu Folklor, Akademiya Nauk SSSR Sibirskoe, Moskova, 1974
89- T. Cornell, The Beginnings of Rome, Routledge, 1995, ISBN: 9780415015967
90- T. P. Wiseman, Remus – A Roman Myth, Cambridge Press, 1995, ISBN: 9780521483667
91- V.O. Karatayev, Yakutskiy Geroiçeskiy Epos – Modun Er Sogotoh, Novosibirsk. 1996.
92- Ö. Çobanoğlu, Türk Dünyası Epik Destan Geleneği, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003.
93- Alaeddin Ata Melik Cüveyni, Tarih-i Cihan Güşa, Ankara, 1999, Çeviren: Mürsel Öztürk
94- W. Ashbrook, H. Powers, Puccini's Turandot, Princeton U. Press, 1991, ISBN: 0691027129
95- S. Mladenov, Etimologiceski i Pravopisen Recnik na Balgarskiya Knizoven Ezik, 1941
96- S. T. Kayıpov, Problemı Poetiçi Eposa Er Töştük, Giperbola, Sravnenie, İlm, Frunze, 1990
97- G. Atnur, Ural Batır Destanı Üzerine Bir Araştırma, Erzurum, 1996
98- W. Heissig, Mongolen, 1999, 812-23. ISBN: 9783110154535
99- S. Yoshitake, A Chapter from the Uliger-Un Dalai, Bulletin of School of Oriental Studies, 1928
100- E. Esin, Türk Kozmolojisi (İlk Devir Üzerine Araştırmalar), İstanbul, 1979
101- İ. Görkem, Türk Dünyasında Yas Törenleri ve Ağıtlar, Türk Dünyası Araştırmaları, 1992, Nisan.
102- İ. Atasoy, Peygamberler Tarihi, Nesil Yayınları, 2006

<u>Kaynakça Ek-1:</u> Ayrıntılı İnceleme Kaynakları

1. Rinchindorji, Mongolian-Turkic Epics, Typological Formation and Development, Sayfa: 387
2. Ö. Öztürk, Karadeniz Ansiklopedik Sözlük, Heyamola Yayınevi, 2005, Cilt: 2, Sayfa: 55
3. C. Colpe, Götter und Mythen der Kaukasischen und Iranischen Völker, Sayfa: 89
4. E. Jacobson, The Art of the Scythians, Brill, 1995, Sayfa: 6, ISBN: 9789004098565
5. A. Gacek, The Arabic Manuscript Tradition, A Glossary of Terms, Sayfa: 12-13, 2001, ISBN: 9004120610
6. İ. Ortaylı, İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, 25. Baskı, Sayfa: 3
7. M. Newton, Michael, Encyclopedia of Cryptozoology, 2005, Sayfa: 19, ISBN: 0786420367
8. C. V. Findley, The Turks in World History, Oxford University Press, 2005, Sayfa: 38, 45 ISBN: 0195177266
9. M. İsmayılov, Azerbaycan Tarihi. Bakü, Azerneşr, 1992. Sayfa: 3
10. D. J. Roxburgh, Turks - A Journey of a 1000 Years, Royal Academy of Arts, London, 2005, Sayfa: 20
11. S. Sakaoğlu, A. Duymaz, İslamiyet Öncesi Türk Destanları, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2003, Sayfa: 29
12. G. Asatrian, Al Reconsidered, Brill Publishers, 2001, Sayfa: 149–156. ISSN: 16098498
13. J. P. Roux, Die Alttürkische Mythologie, Klett-Cotta, Stuttgart, 1999, Sayfa: 251, ISBN: 3129098704
14. J. P.Roux, Orta Asya'da Kutsal Bitkiler ve Hayvanlar, Kabalcı Yayınevi, 2005, Sayfa: 31-32
15. M. Eliade, Dinler Tarihine Giriş, Kabalcı Yayınları, Sayfa: 296
16. M. Eliade, Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi, Kabalcı Yayınları, 2003, Sayfa: 14, Çeviren: Ali Berktay
17. M. Eliade, Şamanizm İlkel Esrime Teknikleri, İmge Kitabevi, Ankara 2006, Sayfa: 31, Çeviren: İsmet Birkan
18. M. Eliade, Kutsal ve Dindışı, Gece Yayınevi, Ankara, 1992, Sayfa: 122-125, Çeviren: Mehmet Ali Kılıçbay
19. M. Eliade, Le Chamanısme Et Les Techniques Archiques de Extase, Payot, Paris 1951, Sayfa: 244
20. İ. Özkan, Ergenekon Destanı Hakkında, Türk Yurdu, Cilt: 29, Sayı: 265, Eylül, 2009, Sayfa: 43-47
21. İ. Özkan, Köroğlu Destanı'nda Kahraman ve Atının Doğuşu, Türk Dili, Sayı: 549, Eylül, 1997, Sayfa: 223-233
22. D. A. Weese, Islamization and Native Religion in Golden Horde, Pennsylvania U. Press, 1994, Sayfa: 273
23. Meydan Larousse, Ergenekon Destanı, Cilt: 4, İstanbul, Meydan Yayınevi, 1971, Sayfa: 313
24. N. Çıblak, Halk Kültüründe Nazar ve Nazarlık İnancı, TBA Dergisi, 2004, Sayı: 15, Sayfa: 103-125
25. W. B. Henning, A Farewell to the Khagan of the Aq-Aqataran, London, Sayfa: 501-522
26. L. P. Peirce, The Imperial Harem, Oxford University Press, 1993, Sayfa: 312
27. Muhammed bin Süleyman er-Rudani, Büyük Hadis Külliyatı, Cilt: 5, Sayfa: 18
28. P. Padfield, Tide of Empires, Decisive Naval Campaigns in the Rise of the West, Routledge 1979, Sayfa: 65
29. W. Andrews, M. Kalpaklı, The Age of Beloveds, Duke University Press, 2005, Sayfa: 341-342
30. S. Bekki, Merkez Simgeciliği ve At Çakı, Folklor-Edebiyat, Sayı: 35, 2003, Sayfa: 181-184
31. A. Z. Velidi Togan, İbn Fadlan's Reisebericht, Sayfa: 35 (metin), 80 (tercüme).
32. M. Duranlı, Üör ve Üstlendiği Sosyal Fonksiyonlar, Motif Akademi Dergisi, 2008, Sayfa: 11–23
33. C. Pegg, Mongolian Music, Dance, Oral Narrative, 2001, Sayfa: 57–58. ISBN: 9780295981123
34. F. Sümer, Oğuzlar (Tarihler, Teşkilat, Destanlar), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1999, Sayfa: 227-232
35. C. Rose, Giants, Monsters and Dragons, Norton Company, 2001, Sayfa: 384, ISBN: 9780393322118.
36. A. Galakhova, B. Veselovsky - History of Russian Literature, 1880, Sayfa: 431
37. J. Maehder, Turandot-Studien, Deutsche Oper Berlin, Spielzeit 1986/87, Sayfa: 157–187
38. A. Altıntaş, Eski Türk Kültüründe Hayat Ağacı, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Aralık 1987, Sayfa: 51
39. İ. Kafesoğlu, Eski Türk Dini, Kültür Bakanlığı Yayınları, Anakara 1980, Sayfa: 29
40. Ü. Günay, H. Güngör, Türklerin Dinî Tarihi, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2009, Sayfa: 118-122
41. A. İnan, Ongun ve Tös Kelimeleri Hakkında, Türk Tarih ve Arkeologya Dergisi, 1935, Sayfa: 2
42. E. Şenocak, Göktürk Yazıtlarında Halk Edebiyatı, F.Ü. SB Dergisi, 2001 Cilt: 11, Sayı: 2, Sayfa: 165-176
43. B. Atalay, Divan-ü Lügati't – Türk, TTK Basımevi, 2006, Cilt: 1, Sayfa: 41
44. B. Atalay, Divan-ü Lügati't – Türk, TTK Basımevi, 2006, Cilt: 3, Sayfa: 149-150.
45. W. M. Clements, The Greenwood Encyclopedia of World Folklore and Folklife, 2006, Sayfa: 432
46. I. M. Diakonoff, The Paths of History, Cambridge University Press, 1999, Sayfa: 100
47. B. Ögel, Keloğlan Masal Motifinin Eski Türk Kökenleri, MFAD Yayınları, 19, 1976, Sayfa: 265-68
48. R. Abdurahim, Uyğurlarda Şamanizm, Milletler Neşriyatı, Pekin 2006, Sayfa: 3
49. M. Tsaroieva, Anciennes Croyances des Ingouches et des Tchetchenes. Sayfa: 195, ISBN: 2706817925
50. E. Esin, Eski Türklerde Maddi Kültürün Oluşumu, Sayfa: 178
51. Mirza Tahir Ahmad, An Elementary Study of Islam, Sayfa: 12, ISBN: 1853725625
52. E. Yavuz, Tarih Boyunca Türk Kavimleri, Sayfa: 169

53. A. George, The Babylonian Gilgamesh Epic, Oxford, 2003, Sayfa: 7, ISBN: 0198149220
54. H. N. Orkun, Eski Türk Yazıtları, Ankara, TDK Yayınları, 1986, Sayfa: 264
55. M. Gervers, W. Schlepp; Religion, Customary Law and Nomadic Technology, JCAPS, 2000, Sayfa: 60
56. M. Kütükoğlu, 18. Yüzyılda Korsanlık Hareketleri, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Sayı 12, Yıl 1968, sf. 57–71
57. D. Kaya, Köroğlu Kollarının Yeni Varyantları, Türklük Bilimi Arastırmaları, Sayı: 5, 1997, Sayfa: 311-334
58. L. S. Akalın, Türk Folklorunda Kuşlar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993, Sayfa: 41
59. S. Gömeç, Eski Türklerde Siyasi Hakimiyet, Türk Dünyası Araştırmaları, Sayı: 100, İstanbul, 1996, Sayfa: 113
60. Altay Baatırlar, C-VIII, Gorno Altay, 1974, Sayfa: 228
61. E. Gürsoy-Naskali, Manas Destanında Kırk Yiğit (Niçin Kırk Yiğit),Türk Dili, 529, 1996, Sayfa: 56–59
62. R. R. Hanks, Central Asia, ABC-Clio, 2005, ISBN: 9781851096565, Sayfa: 168
63. J. Bottero, L'Oriente Antico, Dai Sumeri Alla Bibbia, 1994, Sayfa: 246–256, ISBN: 9788822005359
64. M. W. Green, Eridu in Sumerian Literature, PhD Dissertation, University of Chicago, 1975, Sayfa: 224
65. H. T. Kover, Peeps at Many Lands – Hungary, Read Books, 2007, Sayfa: 8, ISBN: 9781406744163
66. R. Toparlı, Ahmet Vefik Paşa – Lehçe-i Osmani, TDK Yayınları, Ankara, 2000, Sayfa: 100
67. F. Bayazitova, Tatar Halqının Beyrem Könküreş Yolaları, Tatarstan Kitap Neşriyatı, 1995, Sayfa: 121-124
68. G. Lewis, The Book of Dede Korkut, Harmondsworth, Penguin, 1974, Sayfa: 20-21
69. D. Yıldırım, Köroğlu Destanı'nın Ortaasya Rivayetleri, Köroğlu Semineri Bildirileri, Ankara, 1983, Sayfa: 107
70. H. İnalcık, Osmanlılar'da Saltanat Veraseti Usulü, AÜ – SBF Dergisi, XIV/1, 1959. Sayfa: 74
71. M. Çakmak, M. Işın, Anadolu Kuş Adları Sözlüğü, Kitap Yayınevi, 2005, Sayfa: 77, ISBN: 9756051035
72. I. Szabolcs, Sarkanyok Születese Baba Kiado, Szeged, 2006, Sayfa: 269, ISBN: 9637337407
73. Z. Gökalp, Türk Medeniyeti Tarihi, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1976, Sayfa: 40-41, 63, 75, 211
74. Z. Gökalp Külliyatı-1, 1977, s. 323. 19 Türkçülüğün Esasları, 1976, Sayfa: 25, 135
75. Z. Gökalp, Eski Türkler'de Din, Dar'ül-Fünun Edebiyat Fakültesi Mecmuaları, Sayı: 5
76. A. İnan, Al Ruhu Hakkında, Makaleler ve İncelemeler, Ankara, 1987, Sayfa: 259-267
77. A. İnan, Müslüman Türklerde Şamanizm Kalıntıları, Makaleler ve İncelemeler, Sayfa: 462-479
78. M. Turan, Tarihi Kaynaklar Işığında Nevruzun Menşei Meselesi, Milli Folklor Dergisi, 1998 Sayfa: 37, Ankara
79. A. Özek – H. Karaman, Kur'an ve Türkçe Açıklamalı Meali, Lokman Suresi, 1992
80. M. Kirişçioğlu, Olonkhoların Toplanması - Araştırılması, S.Ü. Türkiyat Araştırmaları, 2003, Sayfa: 227-233
81. J. Hastings, Encyclopaedia of Religion and Ethics, Bölüm: 22, "Buriats"
82. M. Kutlu, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, "Nevruz", 1990 Cilt: VII, Dergah Yayınları

<u>Kaynakça Ek-2:</u> Süreli Yayın ve Dergi Kaynakları

1. İ. Dilek, Sibirya Türk Destanlarında Yeraltı ve Gökyüzü, Milli Folklor Dergisi, 2010, Yıl: 22, Sayı: 85
2. B. Ögel, Uygurların Menşe Efsanesi, DTCF Yayınları, 611-2, Ankara, 48
3. T. Gülensoy, Mogolların Gizli Tarihi, Turkish Studies, Türkoloji Arastırmaları Cilt: 2/2, 2007
4. A. Adiloğlu, Nart Sosurka, Karaçay-Malkar Dergisi, Sayı: 5, 1993, Ankara
5. H. Özbaş, Yozgatta Congoloz, Türk Folklor Araştırmaları, Sayı: 12, 1967
6. Y. Z. Sümbüllü, Halk Meteorolojisi - Bir Melheme Örneği, IP for the LLH-T Cilt: 3/7, 2008
7. A. Appa, Nartların Demircisi Debet-1, Birleşik Kafkasya Dergisi, Sayı: 16, Eskişehir, 1998.
8. A. Appa, Nartların Demircisi Debet-2, Birleşik Kafkasya Dergisi, Sayı: 17, Eskişehir, 1999.
9. Z. Karadavut, Ü. Yeşildal; Anadolu-Türk Folklorunda Geyik, Millî Folklor, 2007, Yıl: 19, Sayı: 76
10. M. Gültekin Türk Kültüründe Fal ve Falcılık, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Sayı: XLIX
11. A. Ö. Güvenç, 40 Sayısının Halk Edebiyatında Kullanımı, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi Sayı: 41, 2009
12. A. Adiloğlu, Karaçay-Malkar Nart Destanları, Karaçay-Malkar Dergisi, 1993, Sayı: 4, Ankara
13. A. Adiloğlu, Karaçay-Malkar Türklerinde Nart Destanları, Yeni Türkiye Dergisi, Sayı: 15 (I. Cilt), 1997
14. R. E. Koçu, Tırnova Cadıları, Türk Folklor Araştırmaları, Sayı: 154
15. B. Durbilmez, Kırım Türk Halk Anlatılarında Sayı Simgeciliği, Millî Folklor Dergisi, 2007, Yıl: 19, Sayı: 76
16. P.Ergun, Türk Kültüründe Ruhlar ve Orman Kültü, Millî Folklor Dergisi, 2010, Yıl: 22, Sayı: 87
17. A. Appa, Nart Örüzmek ve Satanay Biyçe, Karaçay-Malkar Dergisi, Sayı: 6, Ankara, 1993
18. Varlık - Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Sayı: 1053, Haziran 1995, Yıl: 62

